

פְּרָשׁוֹת תַּצְוָה

יגדיל
תורה
מאת מרת אסתר

שיחות חזו"ק לפרשות תצוה

הפסד פרות שוביעית ד'

שיחות ושיעורים מפני
הרב אורי נזרינת שליט"א

יגדיל תורה

שיחות ושיעורים מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים יגדיל תורה (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן

נושא שיחת חיזוק:

בשיחה זו מעורר שה'כתיית' אינו אלא לצרף ה'מאור' ושטות היא להתנגע לריק והשתדלות וחובת חנוך הבנים ודרכי התשובה פתוחים אף לרחוקים וענייני הדבור ומשברון לבו ישוב להאיר את עצמו ולא ישקע ביאושו ולעולם יעשה עצמו כאלם והזהירות מלשון הרע ורכילות ועל ידי עסק התורה ינצל מן היסורין.

נושא שיעור ההלכתי:

בשיעור זה מבאר דין שמן של שביעית לחנכה ולגר שבת, ולהדליק גר נשמה משמן של שביעית, ושמן של שביעית שגדל בקרקע גוי אם יש בו קדשת שביעית, ושרפת חמץ של שביעית בערב פסח, ודין פרות שביעית שהיו תחת המטה, ודין אשה גיזונית מפרות שביעית של בעלה, ויסוד המנהג שמעברת נושכת את פטם האתרוג, ולסחט פרות שביעית לעשות מהן משקה, ולסחט תפוזים של שביעית, ולסחט לימון שגדל בשביעית על דגים מטוגנים, ולרסק בננה ואבוקדו בשביעית, ולרסק פרות לקטנים, ולטחן שום ובצל.

◀ עיצוב א.י.ש. | 0527627127 | 08-8650078

◀ עימוד וניקוד | ש.ג. | 0504158840

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שיחת חזק לפרשת תצוה

ולקבל התורה מפיי הגבורה... וזה מוסר השכל לשאר בני אדם שלא יבעטו ב'סורין' וידעו כי זה הוא צרך השלמות, לטוב להם בעתיד.

וזהו המכונן בפסוק - 'ואתה' תצוה, קאי על תולדותיך ומארעות חייך המה מצויים ומלמדים לבני ישראל, ואומרים להם 'ויקחו אליך' ממך יקחו מוסר, 'שמן זית' - שהאדם הרי הוא כשמן זית, וכדאיתא במדרש (שמו"ר לו, א) שאין שמן זית יוצא אלא על ידי כתישה כף אדם כשמדכא ב'סורין' נעשה 'זך' קדוש וטהור, 'כתיש' כשכותשין אותו עוד יותר הינו 'למאור', שבכדי שיתעלה ויגדל עוד להיות מאור לעולם צריך עוד כתיש הדק היטב, ואז זכה להיות ממוזכי הרבים 'להעלות נר תמיד' לזכות רבים לדורי דורות (הובא ע"י המענה שמחה ז"ע בקונטרס 'שלום אסתר' עמוד התורה).

והזמן גרמא, שהרי מצויים אנו ועומדים בימי חדש אדר, שבו נצטוינו (תענית כט) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', כי בחדש זה הרבה ה' חסדיו עלינו, והפך אותו מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, וכהודאה על חסדיו המרבים עמנו, עלינו להתחזק באמונה טהורה, ואל תשבני 'פיצד אעשה כן אף אני', כי כשאדם מכיר שאין עוד מלבדו, ומבלעדיו יתברך לא יארע עמו מאומה - לטב או למוטב, לא יתעצב אל לבו מכל אשר יעבר עליו, אף לא יכעס ויצטער על מעשיהם של אנשים. פי יפיר בכל המתרחש שהכל הוא מאת אדון הכל, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין דבר הנעשה בעולם אם לא לטובתו הגמורה

כתיש למאור - הכתיש אינו אלא לצרך ה'מאור'

ראיתי בבאר הפרשה (תצוה) שכתב על האמור בפ'שתנו (כז, כ), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'. איתא מהגה"ק ה'חתן סופר' ז"ע (בן בתו של החתם סופר) לפרש ע"ד המוסר, דרבו המתקשים ומתנסים במסכת 'סורים, קשי והסתרה, כל חד וחד בדיליה, ובמר לבם שואלים 'מה נשתנה', מדוע באתה אלי הרעה הגדולה הזאת, אמנם באמת, כל אותם 'סורים לא נועדו אלא לזכך את האדם בעולם הזה בכדי שיקבל כל שכרו בעולם הבא, והקב"ה מצפין ומצרף להם את הטוב הראוי להם בעוה"ז עבור הקרן שיהיה קיים להם לעוה"ב. וראיה לדבר, ממשוה רבנו ע"ה אדון כל הנביאים, כי מי לנו גדול ממנו, ועם כל זאת היה מענה ומדכא ב'סורין שונים כל ימיו, דמיום הולדו עד בואו אל פרעה (לאחר שמונים שנה) נתנסה ב'סורים שונים ומשנים, לא עברו ג' חדשים מלדתו וכבר השלף היאורה, משם נלקח אחר כבוד (ל"ע) להתגדל על ברפי פרעה הרשע, לאח"כ הצרך לברח ולעזב את בית אביו ואחיו בני ישראל למדין, וגם שם לא ישב בכבודו של עולם, כמו שנאמר 'פי גר הייתי בארץ נכריה', וגם כשכבר נתמנה להיות מנהיגן של ישראל אמר 'עוד מעט וסקלוני' (לעיל יז, ד)... 'מחני נא מספרך' (להלן לב, לב, ונתקיים בו שאכן לא נזכר שמו בפרשתנו) וכדומה תלאות רבות, אבל כל זה לא היה לטובתו, כי מכל אלו נבנה להיות 'משוה רבנו' אב לנביאים, וזכה מה שלא זכה ילוד אשה מעולם להיות פמה פעמים מ' יום בשמים

בלבד, אם כן מה לו להתעצב ומה לו להצטער, הרי אין כאן אלא טובה מרבה.

איתא ב'קדשת לוי' (לקוטים, תהלים ד"ה אברכה) על הכתוב (תהלים לד א"ב) 'לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשוהו וילך, אברכה את ה' בכל עת, תמיד תהלתו בפי'. כי הנה פסוק זה קאי על השעה שהיה דוד לפני אכיש מלך גת והיה בסכנת מות, ובקש מבנורא עולם שיכניס בו רוח שגעון, והיה זועק ומשתטט מחוץ לארמון המלוכה עד שצוה אכיש להרחיקו, ונצל ממנות לחיים (דבר המעשה איתא במדרש שוחר טובי' (על תהלים) כתיב 'את הכל עשה יפה בעתו' (קהלת ג, יא), אמר דוד לפני הקב"ה כל מה שעשית בעולמך 'יפה' עשית, אבל השטות שבראת - מה הנאה יש לך, כשאדם מהלך בשוק ומקרע את בגדיו והתינוקות רצין אחריו והעם משחקין ממנו - וכי זה נאה לפניך, אמר לו הקב"ה, על השטות אתה קורא תגר, חייך שתצטער ותתפלל עליה עד שאתננה לך. לא עבר מעט, עד שהלך דוד אצל אכיש מלך גת, והיה שם בסכנה גדולה מאד, כי ראהו שומר ראשו של אכיש, ושומר זה היה אחיו של גלית - שהרגו דוד, ועדן לא נסתפג דמו של גלית, ובא השומר אל אכיש ופתחו בדברים שיתן לו הרשות להרג את דוד, התחיל דוד מבקש ומתפלל ואומר - רבנו של עולם ענני בשעה הזאת, אמר לו הקב"ה - מה אתה מבקש, אמר לו דוד, תן לי מאותו השטות שבראת... עשה עצמו כשוטה, והיה כותב על הדלתות - אכיש מלך גת חיב לי מאה רבוא ואשתו חמשים רבוא, ובתו של אכיש היתה היא ואמה שוטות, והיו צועקות ומשטות מבפנים (בתוך ארמון

המלוכה) ודוד היה צועק ומשטט מבחוץ, אמר להם אכיש לעבדיו וכי חסר משגעים אנכי - כי הבאתם את זה להשתגע עלי, באותה שעה שמח דוד שיצא לו השטות, ומתוך שמחה זו עשה את השירה הזאת באלפא ביתא - דכתיב אברכה את ה' בכל עת - בעת השמחה ובעת השטות). באותה שעה - בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשוהו וילך וראה שמהשגעון שנראה כדבר רע - מזה באה לו הישועה, על כן אברכה את ה' בכל עת, תמיד תהלתו בפי, עד עתה סברתי כי רק ב'עתים לטובה' יש להודות לה', אך ב'עתים לרעה' מה שבח יש בו לה' יתב"ש, עתה לאחר שראיתי כי ממנו היתה ישועתי אני מאמין כי כל הקורות אותי - טובה הם ואברכה את ה' עליהם.

ויותר מזה אמרו, שסוף דבר יראה שישועתו נצמחה לו דיקא מתוך ההפיכה והחשך. כבאורו של ה'בן יהונדע' (ברכות ס: ד"ה שם א"ל) על דברי הגמרא, שרבי עקיבא הלך בדרך עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר. בדרךם הגיעו לעיר אחת, חפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל דעביד רחמנא לטב. ושכבו עצמם לישן במדבר, והנה באה הרוח וכבתה את הנר, בא החתול ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כלם הכריז 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גיס' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואלו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והקשה ה'בן יהונדע', מה חדש להם בזה, הרי

כַּדְּבָרִים הָאֵלוּ שָׁמְעוּ מֵאִתּוֹ זֶה רַבּוֹת בְּשָׁנִים,
בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּכָל אֲשֶׁר אָרַע - כָּל
דְּעַבְדֵי רַחֲמָנָא לְטַב עַבְדֵי.

וּמִבְּאֵר ה' בֶּן יְהוּדָע', וז"ל. כְּנִתְּו לֹמֵר כִּי
הָאָדָם שְׁפֹתַח פִּיּוֹ לְטוֹבָה אֶפְלוּ אִם נִגְזְרָה
עָלָיו גְּזֵרָה לְרַעָה אֶפְשֶׁר שֶׁתִּבְטַל הַגְּזֵרָה, וְלִכְּן
אָמַר מָה שֶׁאַתֶּם רוֹאִים עִתָּה שֶׁהִכַּל הִיָּה לְטוֹבָה
אֵינּוּ אֵלָּא מֵאַחַר שֶׁאַמְרָנוּ בְּכָל עֵת וְשָׁעָה -
'כָּל מֵאֵי דְעַבְיֵד רַחֲמָנָא לְטַב עַבְיֵד', כִּי בְּזָה
נִפְתַּח פֶּתַח לְטוֹבָה - שִׁיתְהַפֵּךְ הַדְּבָר לְטוֹבָה
וְלִבְרָכָה. וְרַעָה לְלִמְדָם בְּזָה שִׁיְהִי מְרֻגְלִים
לְפִתּוֹחַ פִּיהֶם לְטוֹבָה עַל כָּל דְּבָר אֶף מָה
שֶׁנִּרְאָה לָהֶם כְּרַעָה, כִּי בְּזָה יִהְפְּכוּ הַכָּל לְטוֹבָה.

מִסְפָּרִים עַל הַרְה"ק ה'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף'
זי"ע שְׁנִסְעָה יַחַד עִם הַרְה"ק רַבִּי נַחֲמָן
מֵהוֹרְדוֹנְקָא זי"ע לְשִׁבּוֹת בְּמַעֲזִיבּוֹז' אֶצֶל מְרֻן
הַבַּעַשׁ"ט הַק' זי"ע, וְיִצְאֻ לְדַרְכֵם מִיַּד אַחַר
תְּפִלַּת וְתִיקוּן, אֶף בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי עִם חִצּוֹת
הַבְּחִינּוֹ כִּי עֲדוֹן אֲרַכָּה הַדְּרָךְ לְהַגִּיעַ עַדִּי מַעֲזִיבּוֹז',
וּבְאֵם יִמְשִׁיכוּ בְּדַרְכֵם לֹא יִסְפִּיקוּ לְשֹׁמֵר
'תּוֹסֶפֶת שִׁבְת' כְּמִנְהַגֵם מִדֵּי שִׁבְתַּת בְּשִׁבְתּוֹ, עַל
כֵּן דְּחִקוּ בְּעִגְלוֹן שִׁיאִיץ אֶת הַסּוֹסִים. וְאִכְּן
הָלָה הַחַל לְהַזְדַּרֵּז בְּדַרְכּוֹ, בְּדַרְכֵי הַקִּיף אֶת כָּל
הָעִגְלוֹת שֶׁעֲמָדוּ לוֹ בְּדַרְכּוֹ בְּזָה אַחַר זֶה, עַד
שֶׁהַגִּיעוּ לְרֹאשׁ הַשִּׁירָה שֶׁם הַבְּחִינּוֹ כִּי הָעִגְלָה
הָרֵאשׁוֹנָה הִיא מְרַכֶּבֶת הַשֵּׁר הַמוֹשֵׁל עַל כָּל
הַמְּחוּז, וְעַל כֵּן חִקִּי הַמְּדִינָה הִיָּה זֶה עוֹוֹן פְּלִילִי
לְהַקְדִים מְרַכֶּבֶת הַשֵּׁר, וּבַעַל כְּרַחֵם נִזְקְקוּ לְסַע
לְאֶטֶם מֵאַחֲרֵי מְרַכֶּבֶת הַשֵּׁר. נַעֲנֶה ה'תּוֹלְדוֹת'
שֶׁהִנֵּה אֶפְסָה תִקְוַתֶם לְשִׁבּוֹת בְּצֵל אֹר שִׁבְעַת
הַיָּמִים, נַעֲנֶה רַבִּי נַחֲמָן וְאָמַר לוֹ, הִנֵּה כָּל יָמֵי
חַלְדֵי עַבְדְּתִי בַעֲצָמֵי לְהָאֲמִין בְּכָל לִבִּי כִּי כָּל
מֵאֵן דְּעַבְיֵד רַחֲמָנָא אֶפְלוּ מָה שֶׁנִּרְאָה לְאָדָם

שֶׁהִיא רַעָה מְזָה גּוֹפָא תַצְמַח הַטוֹבָה, אָמַר לוֹ
ה'תּוֹלְדוֹת' לוֹ יְהִי כַּדְּבָרִיךָ, כְּאֹמַר 'נִזְכָּה וְנַחֲיָה
וְנִרְאָה' אֵיזָה טוֹבָה תַצְמַח לָנוּ מֵעַכְכָּה זו. וְהִנֵּה
עַד מִהֲרָה נּוֹכַחוּ לְדַעַת שִׁשִּׁירוֹת רַבּוֹת שֶׁל
עִגְלוֹת מְשֻׁרְכִים דְּרַכֵם לְאֶטֶם מַחֲמַת יוֹם הַשּׁוּק
הַמְּתַקִּים עִתָּה, עַד שֶׁנוֹצַר פֶּקֶק גְּדוֹל וְלֹא יִכְלוּ
לְנוֹעַ יָמִין אוֹ שְׁמֹאל, אֶף מְשִׁיבֵיחוֹנוּ בַעֲלֵי
הָעִגְלוֹת בְּמִרְכֶּבֶת הַשֵּׁר נִתְרַחֲקוּ כָּלֵם לְצִיִּדֵי
הַדְּרָךְ וּפְנוּ מְקוֹם עַבּוּרוֹ, וְאֶף הַנִּי תְרֵי רַבּוֹתָא
הַמְּשִׁיכוּ בְּדַרְכֵם תִּכְף אַחַר מְרַכֶּבֶת הַשֵּׁר. וְיִהִי
כְּאֲשֶׁר כָּלוּ לְעַבֵר בֵּין כָּל הָעִגְלוֹת, הַגִּיעוּ לְפִרְשַׁת
דְּרַכֵם, וּפְנֵה הַשֵּׁר לְשִׁבִיל הַשְּׁמֹאלִי וְאֵלּוּ דְרַכֵם
הִיָּתָה לְצַד יָמִין, וּבְמִהֲרָה הַגִּיעוּ לְמַעֲזִיבּוֹז' זְמַן
רַב קָדָם שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה שֶׁל שִׁבְתַּת קָדָשׁ. אוֹ
אִז הַבִּינוּ כִּי מְשִׁמִּיא סָבְבוּ שֶׁמְרַכֶּבֶת הַשֵּׁר
תַעֲמֹד לְפָנֵיהֶם בְּכַדִּי שִׁיּוֹכְלוּ לְצִאֵת מִן הַמְּצַר
- מִבֵּין כָּל הַשִּׁירוֹת, וְאֵלְמָלָא כֵּן הָיוּ נִשְׁאָרִים
עַל אִם הַדְּרָךְ עַדִּי כְּנִיסַת הַשִּׁבְתַּת וְעַד בְּכָלֵל.

וְכַתֵּב בְּבֵאֵר הַפְּרָשָׁה (שם) שֶׁלְפָנֵי כְּמָה שְׁנִים
(תשע"ה) שָׁמַע מֵהַמְּחַנֵּף הַדְּגוּל הַרְה"ח רַבִּי
גְּדַלְיָה ו. שְׁלִיט"א מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה עִמּוֹ בְּאוֹתָם
הַיָּמִים, מְנַהֵג נֶהַג ר"ג, שֶׁלְאַחַר גְּמַר הַלְמוּזִדִים
מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ הָיָה מִתְּיָשֵׁב עַל הַמְּדַרְגּוֹת
שֶׁמְחוּץ לְבִנְיָן הַת"ת יַחַד עִם תְּלַמִּידָיו, וּבְאוֹתָהּ
שָׁעָה הָיָה מְקַרֵב אֶת לְבָם אֶל לְבוֹ בְּדַבְּרוּרֵי
קְרוֹב וְעִידוּד, כְּשֶׁהוּא שׁוֹמַע מִבֵּין הַשִּׁיטִין מָה
מְצַבֵם בְּרוּחַ וּבְגִשָׁם... וְיִהִי הַיּוֹם, אֲרַבּוֹת הַשָּׁמַיִם
נִפְתַּחוּ וּמִטֵּר עַז נִתְּף אֶרֶצָה בְּמִשְׁךָ הַיּוֹם,
וּמִשְׁבָּא ר"ג לְשִׁבְתַּת עַל הַמְּדַרְגּוֹת לֹא הַבְּחִין
שְׁמֵיִם רַבִּים' עֲלֵיהֶם, וְלֹא הָיָה סִפֵּק בְּיָדוֹ
לְשִׁבְתַּת עַד שֶׁהִחֲלִיק בָּהֶם וּמַעַד 'עַדִּי אֲרַץ'
וְנִשְׁבְּרָה לוֹ אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו. מִיַּד הוֹבִילוּ אוֹתוֹ
לְבֵית הַחוֹלִים שֶׁם נִבְדַּק הֵיטֵב ע"י הַרופֵאִים

מזונותיו של אדם קצובין - שטות היא להתנגע לריק

בפרשתנו (כו, ב), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, וברש"י, 'כתית למאור ולא כתית למנחות' (מנחות פו.). ובאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ ד"ה כתית) דהנה אמרו בגמ' (מגלה ו:) ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן, הני מלי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא הוא מן שמיא, והינו שמציאת והשגת התורה והיראה תלויה ביגיעתו ועבודתו של האדם, משא"כ בעסק הפרנסה אין ה'מציעה' תלויה ועומדת ביגיעתו כלל וכלל, אלא הכל יבוא לידי לפי קצבתו מן השמים המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר.

והנה, רבים מהפכים הדברים - להשגת פרנסתם יכתתו עצמם וישברו גופם ונפשם להביא טרף לביתם (מלשון פתייה וכתישא). וגם יכתתו רגליהם מעיר לעיר וממקום למקום ביגיעה יתרה (יתר על גזרי ה'השתדלות'...) ואילו בנוגע להשגת תורה ויראת שמים יסמכו על ה' העושה לי כל צרכי... ולזה פונו חז"ל בדרשתם, כתית - היגיעה שהאדם מייגע ומכתת עצמו תהא רק למאור, פלומר לדברי תורה ויראת ה' (שהרי המנוחה רומזת לתורה), ולא כתית למנחות - בעניני פרנסה (הנשפעים מכח השלחן והמנחות) לא יתיגע ולא יכתת עצמו כ"כ, שהרי לא תועיל לו יגיעתו ולא כלום להוסיף לעצמו מאומה יותר ממה שנקצב לו, ומה בצע שיטרח לחנם וללא תועלת הנה כתוב (ירמיהו יז, ו) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה

שרצו לגרר מה מצבו והאם שלם הוא בכל גופו אם לאו, גם ערכו בו 'צלומים' למיניהם, לתדהמת הרופאים נתגלה ב'צלומים' שמצב כליותיו בכי רע וכבר חדלו לעשות פעולתן כמעט לגמרי, והכריזו בברור - אלו לא היית מגיע הנה ברגעים אלו היית משיב את נשמתך ליוצרה בתוך שעה... מיד הזעיקו רופאים ממחים ליצב את מצב כליותיו בטרם... לאחר מכן שאלו אותו, וכי לא הרגשת מאומה עד עתה, והרי כלל ידוע שמי שכליותיו אינן פועלות כראוי הוא מרגיש זאת 'היטב' על גופו, מדוע לא באת עד הלום לטפל בכליותיך, ענה ר"ג ואמר, שאכן, הוא לא הרגיש מאומה ולא היה לו שום מכאוב ויסורים אלא מתפקד הוא כאחד האדם (מני אז החל לעבר 'דיאליזה' עד שישתילו לו כליה בגופו, עד שבס"ד שתלו בו כליה חדשה בהצלחה גדולה). וסיים באמרו שאינו יודע באיזה זכות קבל את חייו במתנה... וללמדנו כי צלע שנשברה אינה אלא הדרך להצלת החיים, ובמקום להיות עצב ומלא טענות ומענות על עצמו 'מדוע לא הבחנתי שהמדרגות רטובות' הרי הוא שש ושמח שמן השמים יגלגלו אותו מכל המדרגות כפשוטו לטובתו ולהצלתו.

ידוע שהרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע סבל מרורות בפטירת כל בניו על פניו ל"ע, כאשר שב מקבורת בנו הרה"ק יעקב זי"ע אמר הרה"ק רבי שלום, 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה' (ברפת אמה גבור שבשמו"ע), הקב"ה הוא מלך, שבין כאשר ממית ובין כאשר מחיה תמיד הוא מצמיח ישועה, שגם כשחשף עליו עולמו בפטירת בנו אהובו אין תכלית צרה זו אלא להצמיח ישועה.

רבי מנחם מנדל ה'ש"רף' מקאצק זי"ע היה חוזר בכל עת שני דבורים מדברי ה'מצודות' על נ"ף (והיה אומר שני דבריו אלו בודאי ברוח הקדש נאמרו). הראשון, בפסוק (תהלים עא, ט) 'אל תשליכני לעת זקנה ככלות פחי אל תעזבני, ופי' המצודות, כי אם תעזבני בימי הזקנה - יאמרו הפל שכל החזק שהיה לי בימי חרפי היה בכוחי ובעצם ידי, ולא ה' פעל כל זאת, ולכן משבאתי לכלל זקנה וכלו פוחותי הטבעיים פסקה גם כן גבורתי, לכן אבקשך ה' אלוקי - אל תשליכני לעת זקנה, ובזה יתברר שגם בימי עלומי אתה היית פל כוחי ומבטחי, ומשום כך אין הבדל וחלוק בין ימי הנעורים לשנות הזקנה.

וה'מצודות' הב', בפסוק (משלי יב כה) 'דאגה בלב איש ישחנה, ודבר טוב ישמחנה'. והנה, 'ישחנה' מלשון השפלה והמעטה, ור"ל, דאגה בלב איש - באם באה דאגה לאדם, ישחנה וימעט אותה ככל האפשר - להפחית הדאגה בלב, ודבר טוב הדבר הטוב ביותר הוא שישמחנה, שישמח באותה דאגה, על ידי שיביט ויתבונן מתוך אמונה, ש'דאגה' זו אינה אלא לטובתו, כי מפי עליון לא תצא הרעות, והכל הוא טובה גמורה.

הרה"ק קדשת לוי זי"ע עכב פעם יהודי אחד בלכתו ברחובה של עיר, והחל לעוררו בעניני מוסר ויראת שמים, הלה שמהר לעסקיו אמר לרבי אבקשכם רבי קדוש, עזבוני כעת לנפשי כי ממהר אנכי לעסקי הרבים, אמר לו הרבי לא מחכמה שאלת על זאת, כי כל העסקים ורוחיהם הלא כתובים הם בספר מראש השנה, ולא תפסיד מאומה מהנקצב לך אף אם תתמהמה עמי, ואלו מה שמדבר אנכי עמך

ה' מבטחו', ולכאורה צ"ב, שנראה בכפל לשון - שהרי הבוטח בה' מבטחו בה', ובאר הרה"ק מקאריץ זי"ע בשם הרה"ק רבי מענדיל המגיד מבאר זי"ע (אמרי פינחס שער אמת ואמונה אות נא) כי כל איש מישראל אכן בוטח בהשי"ת שיזמין לו פרנסתו, אלא שבמחשבתו סומך שפרנסתו זו תבוא על ידי סבה. כגון, החיט יחשב שיזמין לו השי"ת להרויח ע"י שאדון גדול יזמין אצלו תפירת בגדים נאים, החנוני יסמוך שהקב"ה יזמין לידו קונים טובים שירויח הרבה בסחורתו וכן כיו"ב. נמצא שיהודי זה בטחוננו על השי"ת אבל המבטח שלו הוא על דבר אחר (כלומר שסמיכתו ומשענתו על הסבה דלעיל). לפיכך אמר הכתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', אף לא די בזה, אלא אף 'והיה ה' מבטחו' - שמבטחו על ה' ולא בסבה פלונית... ואף אם הוא אכן 'משתדל' לפרנסתו, אף אין מחשבתו נסובה שמשם תבוא פרנסתו [בספר אור המאיר (בהעלתך ד"ה ע"ד ששמעתי) הביא זאת בשם הבעש"ט].

וכך כתב ה'מלבי"ם' על הפסוק (תהלים קכג, א) 'אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים', כי שני מיני אנשים הם, יש מי שנושא עיניו אל האמצעים שדרךם תבוא ישועתו ועזרתו, ולהם הוא 'מצרף' את תפלתו, זה האיש אינו נושא השמיה אלא את לבו, אבל דוד המלך אמר, 'אליך נשאתי את עיני', לא רק את לבי הרימותי אליך, כי גם עיני נשאתי אליך, לא שמתתי מבטחי בשום 'חשבון' כי ממקום פלוני ופלוני יבוא עזרי, רק גם עיני נשואות אליך... (וכדמרגלא בפומיה דאנשי - הקב"ה א"צ עצות מאתנו היאך להביא הישועה).

ולא רק בפרנסה הדברים אמורים, אלא אף לגבי פוחו וגבורתו של אדם, ידוע שהרה"ק

ערב, יהפך עולם ומלואו להשיג פרנסתו, ומדוע ייגע לריק ואינו סומך על ה' שהוא הממציא לו הפרנסה.

כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (ארחות איש פ"א) מכתב בקשה מאחד שיפעל בעבורו איזה טובה, וכתב בסופו 'ולא מצאתי להרבות עליו בבקשות, כי סמכתי על מה שהיה מרגלא בפומיה ד'החפץ חיים' זלה"ה דמבן אדם אין מרבין לבקש - רק מה'. כי מה כח יש באדם, הלא 'לך ה' הגדלה והגבורה... ובגדל לגדל ולחזק לכל' ורק בגדו להיות לנו לעזר ואחיסרמה.

בלשון חסידים מספר על מי שהיה עני ונצרך ועמד לפני נשואי בנו ולא היה בגדו אפלו פרוטה לפורטה, דברה לו האשה, שהיות ואחיו הגביר הגר במרחקים נתן לו לפני כמה שנים נדבה הגונה על פן מן הראוי שיצא לדרך ויבקש מאחיו שיעניק לו בשנית לצרף הכנסת כלה, קבל האיש את עצתה והכין עצמו לנסיעה הארצה. כאשר עמד לצאת הניח ידו על המזוזה לנשקה ונעמד שם כשהוא מכנס בהרהורי ובמחשבותיו [וכלשונו של הרמב"ם בהלכות מזוזה (פ"ו ה"ג)], וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכר אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים], והודיע לב"ב 'חוזרני ב', הנני נשאר בבית וישועתי תבוא הביתה, והסביר את דבריו, עמדתו לצאת לדרך רחוקה ולסבל טלטולי הדרך וכל הקשיים וכל זה במטרה אחת - להגיע למקום מגורי אחי ולחלות פניו לעזר וסיוע, והרי 'מי ערב' בעדי שהוא עדין בין החיים, וגם אם תמצוי לומר

בעניני 'יראת שמים' הרי השגתם תלויה בגדך, כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג), ואם לא תעבד להשיגם לא יהיה לך 'יראת שמים'.

כדברים האלה אמר הרה"ק ה'חדושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א אות תפ"א, הובא בלקוטי הרי"ם ערך פרנסה) כי יש שני דברים שהעולם טועה בהם ומתפך אותם, הא'. הוא ענין הפרנסה ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה', והב'. הוא ענין היראה שהרי 'מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה' (יב) וכן אמרו 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. והנה בעניני הפרנסה - אשר בידי שמים הוא, כל אחד רודף אחר פרנסתו, ומחשב עצות יומם ולילה - לעשות כך או כך וכו'. ואינו משליך על ה' יתבו. וטעות גמור הוא, כי הכל כבר מוכן ומזמן מראש מקדם, ואלו בעניני 'יראת שמים' משליך הכל על ה', וסומך שה' יאה בעזרו, להטות לבבנו ליראה אותו, ואינם אלא טועים - יהפכו נא הדברים ויטיבו לעצמם.

על 'הפוך יוצרות' זה כבר רמז הרה"ק רבי העניף מאלקסנדר זי"ע (חשבה לטובה לקוטים אבות) בדברי המשנה (אבות ה, י) 'שלי שלך שלך שלי עם הארץ', פרוש שהעם הארץ אומר על 'שלי' דהינו יראת שמים שהיא שלו - שהרי עליו מטל להשיגה (שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים). יבוא ויאמר לבורא עולם - 'שלך' היא, הנני סומך עליך אבי שבשמים שבודאי תעזרני ותסיעני להיות בכלל ה'ראים', ואלו ב'שלך' הינו בעניני גשמיות שהכל תלוי בידי שמים וכבר מזונותיו קצובין לו, אומר 'שלי' הוא, בידי הדבר, ולכן יעבד מבקר ועד

חנוך לנער - השתדלות וחובת חנוך הבנים

אָמרו חז"ל (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. והנה אמרה תורה (שמות יג, יג) 'וכל פטר חמור תפדה בשה', ואפשר לרמז, דכאשר נולד לאדם חמור והוא מתחיל לראות ברכה בעמלו - ולדות לחמוריו, הרי אפשר שיחשב כי מעתה מבטח הוא שפרנסתו תבוא לו ברוח ובשפי, וח"ו ישכח שבכל עת הנו נצרך לחסד ה' ורחמי שמים, לאיך גיסא, בענין חנוך הבנים, שהקב"ה צונו לחנכם לתורה ויראת שמים, כדכתיב (דברים ו, ז) 'ושננתם לבניך' ונאמר (משלי כב, ו) חנוך לנער עפ"י דרכו. בזה ימצאו רבים האומרים - מה לנו להשקיע כל כך הרבה בחנוכם, סמוכים ובטוחים אנו על השי"ת שידריכם בדרך הישרה.

לכן אמרה תורה בענין פרנסתו וקניני עולם שלו 'וכל פטר חמור תפדה בשה', תבת בשה היא 'ראשי תבות' הכל בידי שמים, ויזכר שכל פרנסתו היא אף ורק מאת ה'. ובמצות פדיון הבן אמרו (במדבר יח, טז) 'ופדויו מבן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים', חמש ר"ת חוץ מיראת שמים, לרמז שעל האדם להשקיע הרבה בחנוך צאצאיו, לחנכם ולהדריכם ללכת בדרך האמת, ולא לסמוך על ה' בלא שהוא עצמו יעשה חלקו.

כנגד שני דברים אלו אמרו (ביצה טו:) הרוצה שיתקומו נכסיו (לשון רבים - הרוחניים והגשמיים) יטע בהן אדר, שבו אמרו (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', 'בשמחה' ר"ת הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וממילא יתקומו שניהם.

הנה כתב רש"י (בפרשת תרומה, כה, ה) על 'עצי שטים - ומאין היו להם במדבר, פרש רבי

שהוא חי שמא ירד מנכסיו, ולא אקבל ממנו מאומה, ואף את"ל שעשיר הוא, מאן ימר שלבו פתוח כבראשונה, אולי נאטם לבו ולא יתן לי כלום, ונמצא שיש כאן ספק ספק ספיקא, גמרתני בלבי, להניח כל הספקות ולתפס את הודאי, שהקב"ה הוא חי וקיים, ולו הפסך והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים, מוטב לי להעתיר בתפלה בצפיה לישועת ה' מאשר לנדד בדרכים ולסמוך על אחי שאין כאן אלא צד רחוק שיתן לי. לא עברו ימים רבים, והנה נכנס אל ביתו שר הצבא ואמר לו כי מתעתד הוא לצאת למלחמה על שונאי המלך, ואינו רוצה לטלטל עמו את צרור כספו הרב, איש נאמן אתה וברצוני להפקידנו אצלה, אם אשוב בשלום תחזירנו לי, ואם אמות במלחמה הרי הפקדון שלך. ואכן הקול נשמע שנהרג אותו מפקד והתעשר החסיד מאוד. נסע לרבו לספר לו כל המאורע, ומיד כשנכנס אמר לו הרבי, אכן הקב"ה הוא חי וקיים, ולו הפסך והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים...

ובודאי לא באנו לומר, שמי שזמנה לו ההשגחה להשיא צאצאיו ע"י הרחקתו נדד מעתה ימנע מכך ויפסיק ממנהגו, כי אם כך גלגלו מן השמים הרי עליו לקבל הנהגת ה' באהבה, באמונה ולקיימה בשמחה ככל מצוות ה' אשר הוא מקיים בשמחה וגלה, אבל יש לה לדעת כי גם מדרגה כזאת מצינו לפעול הישועה ברבוי האמונה - ממקומו...

בספר דבר אברהם (לר' אברהם הורביץ תלמיד החזו"א בהקדמה) כתב 'מרגלא בפומיה (דהחזון איש) תשועת השי"ת באה ברגע שהאדם כבר לא רואה בדרך הטבע מקום להושע.

לא נמנע משה רבנו מלהתפלל אל ה' מחמת הרגשת שפלותו. אלא כל אימת שהצרכו לתפלתו היה מתחזק לעמד בתפלה אל בוראו, עד שבקש אחר חטא העגל 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (לב, לב). ולא רק בתפלה שהיא לצרכי רבים, אלא אף לצורך היחיד, אצל מרים אחותו, נעמד משה רבנו והתפלל 'קל נא רפא נא לה'.

וזהו אומרו, ואתה תצוה את בני ישראל, כל איש מבני ישראל, ידע שאף מתוך שפלות מצבו, אביו שבשמים חפץ לשמע בקול תפלתו, ולא יאמר, דל אנכי מן המצוות, כי ואתה תצוה - ר"ת צעקת הדל תקשיב ותושיע.

והנה ספר מחתני היקר מזכה הרבים הגדול הרה"ג רבי יוסף בוטבול שליט"א מעשה שהיה עמו שהמתין לארוסי בתו שלדעת הנריה התעכבה קצת בשדוף, והיתה משתהה להשתדל בענין השדוף, ובחג הסכות האחרון קבלה רעיתו הרבנית תליט"א שתקרא 40 ספרי תהלים מעמקא דלבא לזכות לשדוף בתם, וכששמע זאת מחתנו הי"ו שמח, אולם תמה בלבו כי הרי סוף סוף בתו לא היתה מענינת כל כך פעת להשתדל בענין השדוף, והשיבה לו רעיתו שאין לו לחוש... כי פשתסים את אמירת 40 ספרי תהלים החתן ידפק בדלת...

וכשסיימה קריאת 30 ספרי תהלים הודיעה לבעלה על כך... ואמר בעזי"ת בנתים החתן לא בא ולא ידפק בדלת, וכן הודיעה לו פשסימה 38 ספרי תהלים, שבעזי"ת פשתסים אמירת 40 ספרי תהלים החתן ידפק בדלת... וביום הששי שסיימה את קריאת 40 ספרי תהלים הודיעה לו מתוך אמונתה הצרופה בבורא עולמים, שבעזי"ת החתן היום ידפק בדלת...

תנחומא (תרוימה ט), 'יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם פשיצאו ממצרים'. ולכאורה יש להקשות, מדוע הצרך יעקב לכל זה, והרי כשם שהוריד להם הקב"ה מן מהשמים, ושמלתך לא בלתה, כך היה יכול להביא להם עצי שטים בדרך נס, אלא ללמדנו כי רק בעניני גשמיות יש לסמוך על הקב"ה שייספק כל צרכינו, אבל בעניני רוחניות עלינו להשתדל בעצמנו, להתיגע ולהמציאם.

הדברים אמורים ביותר לגבי חנוך הבנים, שהנה מצינו שנתקשה משה בעשיית המנוחה ואמר לו הקב"ה השלף את הכפר לאור והיא נעשית מאליה, אמנם לא מצינו כן בכרובים, אלא כי כרובים צורת תינוק להם (רש"י לעיל כה, יח), ובא ללמדנו עד כמה צריך לעמל על חנוך הבנים, שבזה אין לומר 'השלף את הכפר לאור' והקב"ה יחנה את ילדיו, אלא יתיגע עם כל הקשי שבדבר וסוף דבר יראה ברכה בעמלו, נחת ותענוג דקדשה לארץ ימים ושנים.

צעקת הדל תקשיב ותושיע - הקב"ה שומע לתפלת הנכנעים לפניו

בפרשתנו (כו, ט), ואתה תצוה את בני ישראל, פרש הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בדרך רמז, כי הנה תבת תצוה נוטריקון צעקת הדל תקשיב ותושיע.

ומרמז על מה שאמרו חז"ל (כתבות עז: אבות דר"ג פ"ט מ"ב) 'כ"ד מיני מפי שחין הן, ונפשו של משה נמוכה מכלן, פלומה, אף לגדל מדרגתו של משה הרגיש עצמו נמוך מכל אלו מפי השחין, כי 'האיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'. מכל מקום,

כָּבֵד מוֹחַג הַסְּכוּת... וְכִמּוֹ שֶׁקְרָאנוּ בַחֲקֵי יִשְׂרָאֵל
בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁל הָאָרוּסִין מִשְׁפָּטִים לְיוֹם חֲמִישִׁי
”צוּף דָּבֵשׁ אֲמַרִי נַעַם מִתּוֹק לְנֶפֶשׁ וּמִרְפָּא
לְעֵצָם” (מִשְׁלֵי טו, א), וְלֹא זֹאת בְּלִבְדָּ אֱלֹא אִף
הַבְּחוּר הַיָּקָר וְהַנְּעֵלָה עֲמִית חֲדָד הִי”ו בָּא
בְּבְרִית הַשְּׂדוּכִין עִם בְּתָם הַשְּׂנִיָּה בְּאוֹתוֹ
שָׁבוּעַ... לְהוֹדִיעַ שֶׁכָּל קוּיָה לֹא יבוֹשׁוּ וְלֹא יִפְלְמוּ
כָּל הַחוּסִים בָּהּ....

וְכֵתֵב בְּבֵאֵר הַפְּרָשָׁה (שם) בְּיָמִים עֲבָרוּ
כְּשֶׁהִמְצִיאוּ אֶת הַרְפָּכַת הַנוֹסֵעַת עַל מְסֻלוֹת
הַבְּרִזָּל מִבְּלֵי סוּסִים הַמוֹבִילִים אוֹתָהּ, אָמְרוּ
גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶן הַשָּׁמַיִם שֶׁלְּחוּ לְלַמְּדֵנוּ לְמוֹד
בְּעִבּוֹדַת הַשֶּׁם, שֶׁנִּדְעַע לְהַחֲשִׁיב כָּל רָגַע וְרָגַע,
כִּי הַמְּאַחֵר לְשַׁעֲרָה הַיְעוּדָה בְּרַפְכַּת, אִף בְּרָגַע
אֶחָד אַחֵר אֶת הַכֹּל, וּמִמֶּנָּה נִלְמַד חֲשִׁיבוֹת
שֶׁל כָּל רָגַע וְרָגַע.

מִשֶׁהִמְצִיאוּ אֶת שְׁלִיחַת מְבָרְקִים, וְהַחֲלוּ לְשַׁלַּח
הוֹדְעוֹת חֲשׁוּבוֹת מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה בְּמַחִיר רַב,
וְעַל כָּל אוֹת וְאוֹת שֶׁנִּכְתַּב בָּהֶם הָיוּ מִשְׁלָמִים
סְכוּם הַגּוּן - אָמְרוּ, שֶׁנִּמְצִינוּ לְמַדִּים בְּחֲשִׁיבוֹת
כָּל אוֹת וְאוֹת בְּדַבּוּר פִּיּוֹ.

לֹא חֲמ”כ הִמְצִיאוּ אֶת כְּלֵי הַטְּלָפוֹן שֶׁעֲמָדוֹ הַחֲלוּ
לְדַבֵּר לְמִרְחָק מִרְחָקִים, אִף מֵעֵבֶר לַיָּם, אָמְרוּ
הַגַּה”ק הַ”חֲפִיץ חַיִּים” זי”ע, שֶׁבָּזָה לְמַדְּנוּ,
שֶׁאֲפָשֶׁר לְאַדָּם לְדַבֵּר כְּאִן וַיִּשְׁמְעוּהוּ לְמִרְחָק,
אִף אֶתְּהָ אֵל תִּתְּמָה עַל כּוֹחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה
שֶׁמְדַבֵּר בְּעוֹלָם הַזֶּה וּדְבָרָיו נִשְׁמָעִים בְּכָל
הָעוֹלָמוֹת...

וְהִנֵּה בְּדוֹרֵנוּ אָנוּ הַגְּדִילוּ עֲשׂוֹת וְהִמְצִיאוּ אֶת
הַפְּלֶאפּוֹן, וּמַעֲתָה כְּבָר אֵין כָּל צֶרֶךְ בְּחוּט
הַמְּקָשֶׁר, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאִף מִי שֶׁמְרַגֵּשׁ עֲצָמוֹ
כְּ”מִנְתֵּק” וְ”קְרוּעַ” ח”ו מֵהַ” וּמִתּוֹרְתוֹ - עֲדִין כּוֹחַ

וּלְקִרְאָת צְהָרֵי הַיּוֹם שֶׁהָיָה מְכִין עֲצָמוֹ לְקִרְאָת
שֶׁבֶת מְלֻכְתָּא בְּהַכְּנַת שְׁעוּרֵי הַרְבִּים, הַתְּקַשֵּׁר
לְשֵׁאל הַבְּחוּר הַיָּקָר עֲמִית חֲדָד הִי”ו מְקַהֲלָתוֹ
שְׁלוּמֵד בִּישִׁיבָה הַמְּפֻרְסָמַת ’אוֹר הַחַיִּים’
בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁקָּנָה עֲבוּרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם כּוֹבַע
וְעִנְיָבָה, וְהוּא רוֹצֵה לְהַבִּיאַם לוֹ לְפָנָי שֶׁבֶת
מְלֻכְתָּא..., וְהַשִּׁיב לוֹ מִחֲתַנְּנוּ שֶׁבּוּדָאֵי יְכוּל
לְהַגִּיעַ, וְאִז הוֹסִיף לְשֵׁאל שֶׁכִּיּוֹן שְׁמִתְאַרַח
אַצְלוּ יָדִיד בְּשֶׁבֶת אִם יוֹכַל לְבֹא עִמּוֹ לְבֵית
הַרְבִּי, וְהַשִּׁיב בּוּדָאֵי שֶׁיְכוּל לְהַבִּיאַ עִמּוֹ מִי
שִׁרְצָה..., וְאִכֵּן כִּשְׁבָא וְהִרְאָה אֶת הַכּוֹבַע
וְהַעֲנִיבָה הַצִּיג גַּם אֶת יָדִידוֹ... מִהִישִׁיבָה
הַקְּדוּשָׁה שֶׁבָּא לְשִׁבּוֹת עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ אוֹתָהּ שֶׁבֶת
בְּבֵאֵר שָׁבַע.

וּמִיָּד קִבְּלָם בְּסִבָּר פָּנִים יְפוֹת וְהַצִּיגָם גַּם
לְרַעֲיָתוֹ הַרְבֵּנִית תְּלִיט”א, וְשֵׁאל לְדַעֲתָהּ כְּבִיכּוּל
עַל הַכּוֹבַע וְהַעֲנִיבָה... וּמִיָּד לְאַחַר מִכֵּן אָמְרָה
לוֹ הַרְבֵּנִית תְּלִיט”א שֶׁאִכֵּן זֶה הַחֲתָן הַמֵּיַעֲד
לְבֵתָם הַיָּקָרָה...

וּבְאֵין אָמְרוּ וּבְאֵין דְּבָרִים רַק חֲשָׁבוּ בְּלִבָּם
הַדְּבָרִים, הַתְּקַשֵּׁר בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְאַחַר מִכֵּן
הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי רְאוּבֵן אֱלִבָּז שְׁלִיט”א רֹאשׁ
הַיִּשִּׁיבָה הַגְּדוֹלָה ’אוֹר הַחַיִּים’ לְמַחֲתַנְּנוּ, וְאָמְרוּ
לוֹ דַּע לָךְ שֶׁהַבְּחוּר שֶׁבָּקַר אֶצְלָכֶם בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי
שֶׁשָּׁמְנוּ ’נַעַם כַּהֵן’ הִי”ו הוּא כְּמוֹ בְּנֵי מִמְּשֵׁ
וְלוּמַד אֶצְלֵי, מִכְּתָר בְּכָל מְדָה טוֹבָה וְשִׁלְם
בְּתוֹרָה וּבִירְאָה וְהוּא רְאוּי לְהִיֹּת חֲתָן לְבֵתְכֶם
הַיָּקָרָה... וְכִמּוֹ כֵּן יָדִידוֹ הַיָּקָר עֲמִית חֲדָד כְּבִנֵּי
מִמְּשֵׁ וְשִׁלְם בְּתוֹרָה וּבִירְאָה וּבְמִדּוֹת יָקָרוֹת
וְנִעְלוֹת...

וְאִכֵּן בְּשַׁעֲרָה טוֹבָה וּמְצַלַּחַת נִגְמַר הַעֲנִין לְטוֹבָה
שֶׁבֵתָם הַגְּדוֹלָה בָּאָה בְּבְרִית הָאָרוּסִין עִם הַחֲתָן
הַיָּקָר ’נַעַם כַּהֵן’, וְאִכֵּן ’נַעַם דְּרָכֵינוּ לְנוֹ הוֹדִיעַ’

**שובו בנים שובבי"ם - דרכי התשובה פתוחים
אף לרחוקים**

בפרשתנו (כו, ט), ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור, להעלות נר תמיד, איתא במדרש (רבה לו, סא) כי טבע השמן שלעולם אינו מתערב במשקה אלא הוא צף למעלה, כך בני ישראל אינם מתערבים באמות העולם. יש שרמזו בזה דרך לתשובה - לכל בר ישראל באשר הוא, אף אם נתרחק עד מאד ומרגיש שירד מטה מטה, הרי מיד כששם על לב אפשר לו לצוף למעלה, כי נשמת ישראל אינה מתערבת בטמאה, ותמיד יש לאל ידו לשוב בתשובה מעליא. ואף אם הוא כתיב שהוא מכה ומדכא בעוונות ובנפילות, מפל מקום יתחזק שברגע אחד קט בידו לשוב ויחזר להיות למאור להאיר לארץ ולדרימ עליה.

הנה עומדים אנו בסיומם של ימי השובבי"ם ת"ת, ימים בהם השערים פתוחים לכל הבא לשוב אל בוראו, ואז שואג אבינו מלפנו לבניו - 'שובו בנים שובבים, ארפה משובותיכם'. על פן יש לנו להוסיף ולהתחזק כנגד היצר המסית אותנו בטענות שוא ומדוחים ששערי תשובה ננעלו, כי אף שוא דבר פיו, ומעולם לא ננעלו שערי תשובה, וכל הרוצה לבוא ולטל את השם 'בעל תשובה' יבוא ויטל. ולא רק באלו השבועות אלא ככל זמן ועדו, כל מאי דעבד יכול האדם לשוב, ואל יתיאש מן התשובה.

הכי הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שעל פן כתובה פרשת הבפורים בסוף התורה - בפרשת כי תבוא, ללמדנו שאף מי שמרגיש שכבר עומד בסוף התורה, ועוד מעט קט יתנתק לגמרי מן התורה, עדן דרך

התפלה בידו, שהרי הפל מדברים איש עם רעהו בלא כל חוט המחברם... ואף חזיק יש בזה לאדם העומד בבית הפנסת ובית המדרש, והוא מרגיש שאינו 'מחבר' כלל למקום זה, כי מוחו ולבו משוטטים בכל רחבי תבל בפעם אחת. מפל מקום ירים כשופר קולו, יבקש רחמים, וה' יהא בעזרו.

ואדרבה, אם רואה אדם שיש מסביבו מניעות ומפריעים לעבודתו יתב"ש ידע שאין זה מראה על 'רחוקו' מהשי"ת, אלא דיקא על קרבה עצומה לבורא עולם. כמשלו הידוע שהמשיל מן הבעש"ט הק' זי"ע לאב ששלח את בנו לדרך רחוקה לארמון המלך לחזות בנעם זיו פניו. יצא הבן לדרך והלך ימים ארכים ועדן לא ראה כל פתחון של אור, כי לא מצא שום סימנים מארמון המלוכה, והתחיל לחשב לתת ראש ולשוב לביתו, אף אז התחזק שאם כבר הלך כל כך הרבה, ונדאי שהוא כבר קרוב מאד אל מחוז חפצו, והמשיך ללכת עוד ועוד, לפתע ראה המלה גדולה ואלפי חילים עומדים שם וחרבותיהם שלופים בידם, מיד נפל עליו אימתה ופחד, ובבהלה גדולה חזר במרוצה אל בית אביו כשכלו רועד, ובקול בוכים ספר לפניו על כל התלאות שעברו עליו, וכל גיעותיו היו לריק כי לא היה שם שום אות מן המלך, נענה האב ואמר לו בצער 'אם כבר עברת את כל הקשיים, הרי כבר הגעת למקום אשר שם יושב המלך ממש, מדוע חזרת', ומה שראית שומרים רבים, אין זה אלא סימן ששם נמצא המלך... כי הם שומרים עליו. והנמשל מובן, דדיקא כשהוא נתקל בנסיונות, והוא מתקשה להמשיך בעבודתו, יתחזק ויתגבר על עצמו כי שם נמצא המלך.

ושם עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה
כשהוא שומר על מוצא שפתיו ואינו מביט
כלל לאותו ענין. בהגיע לפרקו מצא את זוגו
בארה"ב ובנה שם ביתו על אדני התורה
והיראה, אבל דא עקא, שעברו השנים והבית
ריק מבלי בנים ובנות... וכבר הברר לו שעפ"י
דרך הטבע אבדה תקותו, אין לו שום סכוי
לזכות בבנים... פעבר זמן עלה לארה"ק לשפך
שיח במקומות הקדושים, אולי יחוס אולי
ירחם, ובהגיעו לירושלים שם פעמיו אל הרה"ק
ה'בית ישראל' ז"ע, בקדש פנימה הגיש פתקא
בבקשת רחמים ולא הזכיר לפני הרבי כי הוא
אותו נער מכפר שמריהו, רק גולל בפני הרבי
את כאב לבו שעדין לא נושע, והרופאים
מיאשים אותו, ברחמיו המרבים ברכו הרבי
שבקרוב יזכה לחבק בן, נענה האיש, רבי
קדוש, אינני מסתפק בברכה אלא בהבטחה
מפרשת יוצאת מפי הרבי שבקרוב אזכה
לזש"ק... אמר לו הרבי, וכי יכול אני להבטיח,
אין בכוחי אלא לברך, ולהתפלל עליך, אבל
הוא בשלו שהרבי יבטיח... אולם הרה"ק סרב
להבטיח, נענה האיש ואמר, מדוע לפני עשרים
שנה דרש ממני הרבי הבטחה ולא הסתפק
בפחות... (אף אני מבקש עתה הבטחה)... מייד הפיר
הבית ישראל מי הוא העומד לפניו ושאלו,
האם אכן עמדת בהבטחתך, השיב האיש אכן
מוצא שפתי קימתי, אמר לו הרבי אם פן
מבטיחך אני שתזכה בקרוב לישועת ה', לא
עברה שנה ונולד לו בנו בכורו במזל טוב (אף
שלבדברי הרופאים לא היה שמץ תקוה שיזכה לבנים
בדרך הטבע).

וללמדך, פי המשבר טבעו, אם ב'סור מרע'
לעזב התקשרותו ומשיכתו אל כל מיני שטויות
עולם והבליו - בהתר או באסור ח"ו, אף מן

התשובה פתוחה בפניו. ויקבל על עצמו
להתחדש, וזוהי מצות בפורים להתחיל מחדש
בפרות המבכרים, ולהסיח דעת מכל מה שארע
עמו בעבר.

מפעם לפעם היה יוצא הרה"ק ה'בית ישראל'
ז"ע לשחות (בימות החל) בכפר 'שמריהו', באחת
הפעמים הבחין שבשכנות נמצא נער בן י"ב
שנה ובקדשו הבין ש'מקום הניחו לו' לחזק
את הנער ולקרבו ליהדות... שלח הרה"ק לקרא
לו, ומשבא הנער החל לגלגל עמו - מה
מעשיו, היכן מקום למודין וכו', תוך כדי
השיחה נפתח הילד וגלה את אזני הרבי כי
משיכה עצומה מקננת בקרבו לדעת את
הנעשה בקרב התועים המשקיעים ראשם ורבם
במשחקי הפדור (בועטים בגל ותופסים ביד וכו'),
מתחלקים לקבוצות וקהלות ומבלים ימיהם ושנותיהם
בשטויות הכל וריק ל"ט), והוא בקי במיני הקבוצות
ובשמות המשחקים, ותדיר הוא מברר וחוקר
אודות המתחדש בתחום זה. פתח הרבי לבאר
לו בטוב טעם ודעת עד כמה הדבר לרעתו,
מה יתן לו ומה יוסיף לו, מה גם שבעוד שנה
יגיע זמנו להפנס ל'ישיבה', ובמצב כזה לא
יאותו מנהלי הישיבות לקבלו כתלמיד... בטרם
נפרד הנער בקשו הרבי שיבטיח לו שמעתה
לא ילך לראות את המשחקים הללו, הילד
הסכים רק לקבל ע"ע בלא נדר ובלא הבטחה,
בטענה כי א"א לו להבטיח דבר שלא יוכל
עמד בו... כי 'נפשו קשויה...' במשחק הלזה,
הרבי עמד על כף - לקבל ממנו 'הבטחה',
והוא בשלו שהוא מוכן מעתה להשתדל שלא
ללכת לראות, וחוזר חלילה, עד שהרבי פעל
פעלתו והנער 'נכנע' והבטיח שאכן לא יוסיף
לראותם עוד עד העולם.

הנער גדל ונעשה לאיש, נכנס לישיבה קדושה

אותו החטא קונה פניעה וּשְׁפִלוּת בְּנַפְשׁוֹ, (פשיטא ואין צורך לבאר כי אין לנו ללקח לחטא מעקרא מתוך מחשבה לבוא לידי שברון לב זה, אבל אחר שחטא יזכר מאמר הלז).

כעין זה מצינו ב'חובות הלבבות' (שער התשובה פ"ח) שיש מעלה ב'בעל תשובה' יותר על מי שמעולם עמד בצדקותו ולא חטא מימיו, 'שעולה בו השב על הצדיק. כגון שחטא חטא קל, מצוות לא תעשה שאין בהן פרת, ואח"כ שב בתשובה, ומכשול עוונו עומד נכח פניו תמיד, והוא נכנע וּשְׁפִל תמיד לפני האלוקים, ונפשו נשברה ולא יתגאה בכל הטוב שהוא עושה, נמצא שחטאו גורם לכניעתו והשתדלותו למלוי חובותיו לפני השם... זהו העולה על הצדיק אשר לא חטא אותו החטא' (פי על הצדיק איננו בטוחים שלא יתגאה וירום לבו).

אמנם פשיטא ואין צורך לומר שאותו שברון לב יביאנו לידי התחזקות בעבודתו ית"ש, ולא שיפיל לידי עצבות ויאוש רח"ל. ומצינו לרמז ענין זה בפרשתנו (כו. ט) כתיב למאור, וברש"י, ולא כתיב למנחות, ובאר הרה"ק רבי העניף מאלפסנדר ז"ע, שתכלית שברון לבו של אדם להביאו להאיר את עצמו ולא למנחות, פלומה, שלא יניח את עצמו מעבודתו, אלא יאיר את נפשו ונשמתו בעבודת ה'.

בענין זה באר הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא ז"ע (קול שמחה וישב, בהערה בנדמ"ח) על דברי המדרש (בר"ר פה, א) רב שמואל בר נתן פתח 'כי אנכי ידעתי את המחשבות' (ירמיה כט, יא), שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו...

ויהודה היה עוסק לקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק ובורא אורו של משיח. באר הרר"ב

השמים יענוהו מדה כנגד מדה ויזכה לישועה למעלה מדרך הטבע, באותות ומופתים לטוב לו כל הימים.

ולא למנחות - משברון לבו ישוב להאיר את עצמו ולא ישקע ביאוש

בפרשתנו (כה, לה), 'ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות', כתב הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (תו"ט נצבים, דרוש לז"ך אלויל תקצ"ח) שהרמב"ן מפרש טעמא דקרא שחיב הכהן הגדול להפנס לביהמ"ק עם הפעמונים על המעיל, מאחר שמלאכי השרת מקנאים בבשר ודם הזוכה לשרת בקדש לפני ה', ועל ידי הפעמונים נסתתמים טענותיהם, כי לבישת המעיל היא כאלו הקב"ה מלבישו במלבושי מלכות, שמהם מתיראים המלאכים. אמנם לפי זה קשה, היאך נכנס הכהן הגדול ביוהכ"פ לפני ולפנים בגדי לבן בלא המעיל והפעמונים שעליו, הרי מצד הסברא היה נראה שבזמן כזה יש לו לחשש מפני הקנאה יותר מזמן אחר, ומישב ה'חתם סופר', כי בשעה שהכהן גדול לובש בגדי הלבן הוא מתבונן ומהרהר מה נשתנה יום זה שהוא לובש בגדי לבן משאר ימות השנה שהוא לובש ומתעטר בבגדי זהב, ומיד נזכר בטעם שאמרו חז"ל (ר"ה כו.) 'דאין קטגור נעשה סגור', ובזכרו מחטא העגל נשבר לבו בקרבו, ומתעורר לחזור בתשובה שלמה מתוך שברון לבו, שברון לב זה כה גדול וחשוב יותר מן הפעמונים להשתיק את קול המלאכים המתקנאים.

צא ולמד מדברי ה'חתם סופר' במקום אחר (עה"ת, פרשת בהר ד"ה ויש לרמז וכי תשיג), וז"ל. כי לפעמים מועיל לצדיק עברה אחת שעשה, יותר מכל מצוותיו שעשה כל ימיו, שעל ידי

המקשקש משמיע קולו בבואו אל הקדש, ולכן הוא משל ורמז הרומז על דבור הפה, והרמונים... הם פעין כפיות חלולות סתומות אשר לא ישמע קולם - הם רמז על השתיקות והעדר הדבור. ובאה התורה לומר לך שעל הפעמון - הדבור, להיות 'בתוך הרמונים' - בין שתי שתיקות, ולא שיהיו הרמונים בתוך הפעמונים כלומר שתיקה אחת בין שני דבורים, ולכן נברא האדם עם 'פה אחד' ושתי עינים (ושתי אזנים) לרמז לו שמחצה ממה שהוא רואה (ושומע) יגיד בפיו.

ביסוד זה באר הרה"ק רבי יקותיאל יהודה מצאנז קלויזנבורג זי"ע מדוע מזל אדר דגים - מה ענין אדר לדגים, אלא, כי כל שאר בעלי חיים אעפ"י שאינם במדרגת מדבר, מפל מקום יש להם איזה 'קול הברה', כדאשכחן (ברכות ג.) 'חמור נוער' וכן (מגלה יא.) 'אריה נוהם' וכיוצא בזה מובא, זולת הדגים שאינם משמיעים שום קול, ובזה השווה חדש אדר לדגים, לרמז, ששמחה גדולה לאיש בחסימת פיו שלא לדבר דבורים אסורים, ולכן 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'.

ורמזו כן במה שכתוב (תהלים קז, ל) 'וישמחו כי ישתקו', (בפשוט קאי על היושב בספינה, והוא שמח על שתיקת רוח סערה שתקפתם), אף למדרשו קאי על העומד באמצע וכוח גדול, ויש ביזו להשיב כהגן ולהשתיק את רעהו בחצי לשונו, והוא מתחזק בכוחות נפש עצומים ומתאפק מלענות לו, בשכר זה יזכה למדת השמחה, כנרמז בסיפא דההוא קרא 'וישמחו כי ישתקו'. וכן פרש הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע ב'לקוטי שושנה' (ד"ה במשלי שמחה לאיש) את הפסוק (משלי טו, כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שפאשר האדם מענה ומיסר את פיו על

בתוספת נפך, כי הנה יהודה היה מהרהר בעצמו ואומר, הנה, השבטים הקדושים מתאוננים מרה על ששלחו את ידיהם במכירתו של יוסף, ובוכים ושבים על כך יומם ולילה, ואף יוסף הצדיק עוסק בשקו ובתעניתו, ואני הנה נשאתי אשה, והיא מתה עלי, אף שני בני ער ואונן מתו טרם עת, וברור הדבר שפענש בא לי זה הדבר, כי לא די שאין אני משתתף בצער השבטים עוד הלכתי ונשאתי אשה, הרי כל ענין המכירה באשמתתי הוא - כי אני הייתי ה'מלך', ובהוראתי עשו כן. לבטח אבדה תקותי, ויותר אין לי חלק בתורת ה'... אף יהודה לא נתן למחשבות אלו להתגבר עליו, אלא תקף התנער ואמר, לא אעשה חשבונות של מעלה, אתחיל את התורה מתחלתה - במצוה ראשונה של 'פרו ורבו'. ואכן, משראה הקב"ה כן, אמר, הנה מפוח תשובה והתחדשות זו - שלא להביט כלל על העבר הקב"ה היה עוסק בבריאת אורו של משיח שיצא מזרעו של יהודה...

וישמחו כי ישתקו - לעולם יעשה עצמו פאלם

בפרשתנו (כח לג) 'ועשית על שוליו רמוני... ופעמוני זהב בתוכם', וכן נאמר בפר' פקודי (לט, כה) 'ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים על שולי המעיל סביב', ולכאורה צריך באור, הרי היו הרמונים והפעמונים זה לצדו של זה, ומדוע אמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים, הלא כמו"כ היו ג"כ הרמונים בתוך הפעמונים.

ומבאר האלשיך הק' (בפרשתנו) וז"ל (בשנוי) אף הוא מוסר אבינו שבשמים ללמדנו דעת כי אין טוב משתיקה. כי הפעמון הוא כעין זוג בענבל המקשקש בתוכו (רש"י פאו) וכצורת הלשון המקשקשת תוך הפה, והזוג ההוא

לו הקב"ה 'ואתה תצוה את בני ישראל' -
שהא גופא תצוה אותם עד כמה צריך להזהר
בלשונם, כי מות וחיים ביד הלשון.

עוד נאמר בפרשתנו (כח, ט"ו) ועשית חשן
משפט... וישפה, ובמדרש (תנחומא ויצא ו) הביאו
שהוא נוטריקון 'יש לו פה ושותק' - שהרי
ישפה הוא אבנו של בנימין שיידע ממכירת
יוסף ולא הגיד. ולכאורה צריך באור דאם
מעלתו שהוא שותק הוה לה לקראו 'אי'פה',
ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (לקוטים ד'
פרשיות) דעקר החשיבות היא שיש לו פה
ובידו כוח לדבר ואעפ"כ שולט עליו ופיו
ברשותו לבלם לעת הצרה. ולכן נקראת האבן
בשם 'ישפה', כי אם אין בידו לשלט על פיו
אין לו פה, כי פיו אינו שלו אלא אדרבה הוא
של פיו.

מצינו לקמאי שבארו את הפסוק (תהלים מה,
ג) 'הוצק חן בשפתותיך', דלכאורה צריך באור
מדוע נקט בשפתותיך, והרי על ידי השפתיים
אין האדם הוגה כי אם ד' אותיות - בומ"פ,
ואלו כל שאר האותיות מוצאם בחן, גרון,
לשון ושנים, א"כ מה ראה לשבח את הדבור
בשפתיים דיקא. אלא, כי אכן, ה'חן' יבוא
לאדם כאשר ימנע את עצמו מלהוציא דבורים
העומדים לו הכן בשפתיו, וכבר רוצה הוא
להוציא... והוא מונע עצמו... בזה יזכה ל'חן'.
ומהאי טעמא שבח את השפתיים, כי דבור
שעדין נמצא רק בין השנים והשפתיים שהם
כשתי חומות לשמר על הדבורים היוצאים
מפיו אינו כל כך שבח לנמנע מהם - כאותו
הנמנע ברגע האחרון, כשכבר עומדים לו
הדבורים הכן על שפתיו, לדקר את רעהו
כמדקרות חרב, ואעפ"כ הוא מתגבר על טבעו,
וחושק שפתיו זו לזו בשעת מריבה שלא

ידי ההתאפקות מלדבר דברים אסורים זוכה
לשמחה.

ונשמע קולו - עניני הדבור והזהירות מלשון הרע ורכילות

בפרשתנו (כח לב) 'והיה פי ראשו בתוכו, שפה
יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא -
וברש"י, למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול',
ובאר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע כי
השריונים כלי מלחמה הוא (עי' שבת סב.),
ולמדנו בא, שבמלחמת היצר יוכל להתגבר
רק ע"י שיהיה 'פיהם כפול' - בשמירה כפולה
ויתרה שלא לדבר דבורים שאינם נצרכים (סדור
לב שמח).

והנה אמרו חז"ל (ערכין טז.) מעיל מכפר על
לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבקול
ויכפר על מעשה הקול, ולכאורה צריך באור,
כי מן הנראה היה שיורו להביא בגד שאינו
משמיע קול כלל, להורות ל'בעל הלשון'
שיפסיק מלהשמיע קולו בדבורים האסורים,
ובזה יתכפר לו. מכאן אמרו, שאכן, לא באה
התורה לאסור על האדם מלדבר, אדרבה יפתח
פיו, וידבר רק דבורים מתרים נקיים מכל רבב.

והנה לא נזכר שמו של משה רבנו ע"ה בכל
הפרשה, וידוע מה שכתב בבעל הטורים (ע"פ
הזה"ק פר' פנחס רמב.) דהטעם הוא משום שאמר
משה רבנו ע"ה 'מחני נא מספרך אשר כתבת'
וקללת חכם אפלו על ידי תנאי באה ונתקיים
בזה, ומכאן למדנו עד כמה צריך האדם להזהר
בלשונו, שאף ש'מאן לה רב ממשה' - מי לנו
גדול ממשה, ואמר זאת לצורך הצלת ישראל
מ"מ לא נמלט מן הענש (כמוכן שאין אנו מדברים
כלל ממשה רעיא מהימנא, אלא רק למדנו בא). על
פי זה פרש ה'ש"ר' על התורה שזהו שאמר

אורה זו תורה - על ידי עסק התורה ינצל מן היסורים

בפרשתנו (כו, ט), 'ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור', וברש"י, שרק טפה הראשונה היוצאת מן הזית היתה פשרה למנוחה (מנחות פו.), בארו בה בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע שהרי המנוחה רומזת ל'תורה' (ב"ב כה:), ולכן היו סוחטים רק 'טפה אחת' לצורך הדלקת המנוחה (והיא הנסחטת בנקל מאד, בלא דחק) - כי העוסק בתורה אינו צריך ל'כתית' שוב ושוב, ולא יסבל יסורים, כמאמרם (ברכות ה.) 'כל העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו'. ועל ידי למוד התורה יפטר מפל מיני דחק וצער. וכך פרש הרה"ק ה'חדושי הרי"ם' ז"ע דברי חז"ל (ברכות ו:) 'אגרא דכלה דחקא', וברש"י, 'שבת שלפני הרגל, שהכל נאספין לשמע הלכות הרגל'. ובאר הרי"ם אגרא דכלה - השכר על למוד התורה שלמדו באספת העם, דחקא - שיתבטל מהם כל הדוחקים והיסורים.

ומפרש אמרו חז"ל (בר"ר צב, א) 'אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה', והינו, שיאדם לעמל יולד, אך אשרי האיש שיסוריו בתורה, יסורים יקשיים הללו מצילים אותו מיסורים וצרות אחרות.

ורמז לה ה'ישמח משה' (פרשת בשלח, פר' המן) בלשנא דקרא (בראשית ג, ט) 'בזעת אפך תאכל לחם', דלתבת לחם יש שתי משמעויות, חדא כפשוטה, ואידך כמדורשה דקאי על התורה, ככתוב (משלי ט, ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והנה אין איש שנפטר מגזרת 'בזעת אפך תאכל לחם', אלא שבדוד הבררה לבחר על איזה לחם יתיגע ויזיע. כי אם יהא כל עמלו בתורה

ידברו את האסור להם, עי"ז זוכה לנשיאת חן בעיני אלקים ואדם, ועל פן ברכך אלקים לעולם. וביותר גדול שכר השומר פיו ולשונו שזוכה להיות דבוק בשכינה, וכמו שאמר הרה"ק בעל ה'יטב לב' מסיגעט זי"ע, שעל פן זכה משה רבנו ע"ה לדבר עם השכינה פה אל פה, מפני שהיה (שמות ד, י) 'כבד פה וכבד לשון', וברתגום, 'ארי יקיר ממלל', פלומר שהיה מיקר ומחשיב כל תבה ודבור שהוציא מפיו, וכיון שכלל דבריו, והחשיבם לשמר על כל מוצא פיו זכה לגלוי שכינה ולמדורות נשגבות ביותר.

כמה גדול הבולם פיו שכל העולם עומד עליו. עבדא ידענא מבעלי המעשה, שבאחד מבתי הכנסיות עמדו לקרא בתורה ביום חמישי, והגבאי היה בטוח שי'אין פאן כהן' כי בעת חזרת השליח צבור לא נשא כהן את כפיו, על פן, בבואם ל'קריאת התורה' הכריז מיד 'ותגלה ותראה.. אין פאן כהן.. יעמד ישראל במקום כהן', נגש אחד ואמר 'אני כהן', ולשאלת הגבאי מדוע לא נשא את כפיו לברך ברפת כהנים, השיב הלה, שבקהלתו נהוג שלא לשא כפים אלא בשב"ק ולא בימות החל (ואכמ"ל בחלוקי המנהגים), ברם באותו בית הכנסת נהגו בנשיאות כפים בכל יום, והחל הגבאי להרעים עליו בקולו בשאגות ממש מדוע אינו נוהג כמנהג המקום, כיצד הוא מהין עוד לבוא ולדרש 'עליה', ושפך את דמו לעיני כל ישראל, לעמתו, עמד ה'כהן' שתק וקבל את סאת הבזיונות באהבה, מיד לאחר שירד מהבימה נגשו אליו שני בחורים מבגרים ובקשו שיברכם שימצאו זוגם במהרה, אחד מהם מצא את זוגו לאחר שלושה ימים, ורעהו מצא זוגו ביום רביעי בלילה כשבוע לאחר המעשה.

יזכה לפרנסה בהרחבה ולא יצטרך לעבד קשה על פרנסת מטה לחמו.

אולם אף המתנסה ביסורי הגוף והנפש רח"ל אינו נפטר מחמת פן מלמוד התורה, וכמו שפסק הרמב"ם להד"א (הלכות ת"ת א, ח) 'כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין'. ואין יהודי בעולם שבידו להפטר ולהשתמט מחובה זו, ואדרבה אין לה חייב לפני המקום כת"ת הנלמד מתוך הדחק ויסורים, דמשתכחין בצערא דילהון ועסקין בחזותא דקוב"ה, ובאותה שעה מתפאר השי"ת עם ישראל לפני הפמליא של מעלה. ועוד שלמוד התורה מתוך הדחק מסגל להתקיים בידו, וכפי שאמרו במדרש זוטא (קה"ר ב, ט) שהעיד שלמה על עצמו 'תורה שלמדתי באף - נתקימה לי'.

בפרשתנו (כו, כא), 'באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' חקת עולם לדרתם', ומפרש הרה"ק ה'בית אהרן' (סד) 'אהל' מלשון הארה כמו 'בהלו גרו עלי ראשי' (איוב כט, א), ושם פרש רש"י שמשמעה מלשון אור, והנה, גבי המנורה אמרו (שבת כא) 'שתהא שלהבת עולה מאליה', הינו שצריך ליגע עצמו בעבודות עד שתהא השלהבת עולה מאליה, כי ממילא יעלה ההתלהבות ולא שיכון לזה, ולא פחסידים השוטים המחפשים ומצפים להתלהבות, רק שצריך לעמול בעבודות, והשלהבת תעלה מאליה, ואז ימלא אסמיו כדי שיאירו לו 'מערב' - עת חשכות, 'עד בוקר', וכמו שניאמר שם בהמשך הפתוב 'חקת עולם לדרתם מאת בני ישראל'.

אין טהרה פתורה, דע כי שפע הטהרה הבא

ע"י עסק התורה משפיע על העוסק בה ועל כל העולם כלו, ספר הגאון רבי שמחה זיסל ברודא זצ"ל ראש ישיבת חברון שבילדותו [בערך בשנות תר"צ] הלך ברחוב שטראוס בירושלים עם אביו ולפתע הוא רואה אף שהגאון רבי אברהם וויספיש זצ"ל מיקירי דשופריא הולך ג"כ בסמוך להם, ובבואו ליד 'לוח המודעות' נעמד לקרא איזה מודעה, לאחמ"כ הוא מוציא דף ועט מפסו וכותב בו מתוך המודעה... לתמיהתם ופליאתם ראו שבמודעה מתפרסם רקודי תועבה ותערבת רח"ל (לא שעור תורה ולא מצוות לויית המות), ולא ירד רש"ז לסוף דעתו - מה הביא את ר' אברהם להעתיק פרטי המודעה בגני שבכיסו... בדרך לא דרך הצליח רש"ז להוציא מר"א מה היו מעשיו, אמר לו ר"א, התאספנו יחד, בני החבורה הקדושה, וחשבנו כמה צער יש לשכינה הקדושה מארועים שכאלו. אנשים מספנים, אמללים, תינוקות שנשבו, נוסעים למקום פריצות, ומתנהגים בפריצות. על פן החלטנו שבאותו זמן שהם מתאספים, נתאסף גם אנו יחד לעשות נחת רוח לבורא, כנגד הצער שנגרם לו מההתאספות שלהם. בכל שבוע יוצא אחד מאתנו, לפי התור, ובודק במודעות את השעה בה הם מתאספים. באותה הפעם שראו אותי מעין במודעה - היה זה בתור שלי.

והכי שנינו במנחות (דף מט.) 'אין מחנכין את מזבח הזהב, אלא בקטרת הסמים של בין הערבים', ורמז השם משמואל' (פרשת תצוה תרע"ג) ד'קטרת' מלשון קשר היא, וקאי על הקשר בין יהודי לקונו, וקא משמע לן שהקשר עם הקב"ה מתחזק כשהיא שעת 'בין הערבים',

מתוך טרדות ובלבולים, והאדם מתחזק וממשיך בעבודתו.
מחמת יפיו, כף כביכול מתפאר הקב"ה בבניו המקימים מצוות ועוסקים בתורה מתוך הדחק.

ויה"ר שנזכה להתחזק באמונה ובטחון בהשי"ת ולשמר פינו ולשוננו ולהתיגע תמיד בעבודת ה' בעסק התורה והתפלה ולהאמין בכח התפלה ולעולם לא להתיאש ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

יש שרמזו כן במנורה, שהיתה עשויה מלאכת אומן 'משקדים' מלשון שקדים, שתחלתן מר וסופן מתוק (עי' מעשרות א ד), וזהו יפיו והדרו של בית המקדש, כי הקב"ה כביכול מתפאר בעבודת היהודי כשתחלתו מר... הא למה זה דומה לציור שהאדם תולה בביתו

הפסד פרות שביעית ד

הנר להשתמש לאורה, או שהדבר כולל גם צרכים שהם חיוב עלינו, כגון הדלקת נר חנכה וכדומה. והינו, דכיון שדרך השמוש בשמן הוא להדלקה, אם כן מה לי הדלקה לשם תשמיש לאור הנר, או הדלקה לצאת ידי חיוב הדלקת נר חנכה, סוף סוף הוא פדרכו, והוא בכלל צרכינו שהתירה התורה. אף מאידך יש לומר, דבעינו צרכי האדם ולא לצרף מצוה. ובפרט דמצוות לאו להנות נתנו, וגם הרי אסור להשתמש לאורה.

ובאמת שמצינו לכמה אחרונים שכתבו להחמיר בנדון דידן. וכן דעת הרי"ד ב"ז בהלכות שביעית שבספר פאת השלחן (פרק ה' הלכה ט'), שאין להשתמש בשמן של שביעית לנר חנכה, כיון שאסור להשתמש לאורה. וכן כתב הגאון רבי מאיר אריק באמרי ישר (סימן ק'), וכן כתב בשו"ת שערי דעה חלק ב' (סימן ט'), וכן הוא בתורת הארץ (פרק ח' אות מז), דנר חנכה בודאי דאסור להדליק משמן של שביעית, דהא אסור להנות ולהשתמש לאורה, ואף על גב דעושה בזה מצוה, מכל מקום חשיב הפסד, וגם אם אין לו שמן אחר לקיים מצוות נר חנכה אסור להדליק נר חנכה בשמן של שביעית. וכן כתב בפתחי שערים (שבת כא.). והובאו דבריהם בספר כרם ציון של שביעית (בפסקי הלכות שבסוף הספר, פרק יג אות טו), ובשו"ת שבט הלוי חלק א' (סימן קפד). וע"ש שכתב, דלמאי דקימא לן בשבת (כא.) ובשלחן ערוך (סימן תרעג) דאסור להשתמש לאורה, אם כן הוה לה פהאי דבכורות (יב) דבהמות שביעית פטורה מן הבכורה, דכיון

א. אין לסוף את הגוף ביין או בחמץ של שביעית, כיון שאין דרך בכר. (ילקוט יוסף עמוד תצב).

ובהערה (שם) רמב"ם פרק ה' הלכה ו'.

שמן של שביעית לחנכה ולנר שבת

ב. מתיר להשתמש בשמן של שביעית להדלקת נר שבת הואיל ונהנה מן האור, ויכול גם לברך על הדלקת נרות שבת בשמן של שביעית. ובנר חנכה יש אומרים שאסור להשתמש בשמן של שביעית, שהרי אסור להשתמש לאורה, ויש שמתירים וסוברים שגם קיום מצוה חשיב צרף האדם להשתמש בשמן של שביעית. והעקר להקל בזה, בפרט כשאין לו שמן אחר זולת שמן של שביעית, שיכול לקיים מצוות נר חנכה בשמן של שביעית. (שם).

ובהערה (שם) כן כתב הרמב"ם (פרק ה הלכה ח).

ומה שכתב לגבי נר חנכה, הנה בתורת כהנים (פרשת בהר) למדו מהפסוק תהיה כל תבואתה "לאכל" שבא להתיר גם הדלקה בשמן של שביעית. וכן פסק הרמב"ם (בפרק ה' מהלכות שמטה הלכה א'). והינו דפרות שביעית נתנו לא רק לאכילה, אלא לכל צרכינו, ובכלל זה להדלקה, ואפלו לצביעה, וכמבאר ברמב"ם שם. ורק דצריך שלא ישנו הפרות מבריתו למה שדרכו בכר. אלא שיש לחקר האם ההתר הוא רק לצרכינו הפרטי, כגון הדלקת

מדברנו. וע"ש שהעלה, דכיון דג' גדולי ההוראה הנ"ל מחמירים, אף אנו נמי נמשך אבתריהו, אף על פי שאין טעמם ברור לנו כל כף.

גם בשו"ת משנת יוסף (סימן כו) העלה להחמיר בנדון דידן, דמאחר ואינו יכול להנות מהנר פדרכו לכל התשמישים אין זו הנאה פדרכה, ודמי למה שאמרו בדבר שדרכו לאכל מבשל לא יאכלנו חי וכו', וגם כאן בעינן שיהיה פדריך הנאותו. וקיום מצוה לא חשיב פדריך הנאותו, כיעו"ש.

ואמנם דעת המהר"ש ענגיל בחלק ב' (סימן ד) שיש להתיר להדליק נר חנכה בשמן של שביעית, כיון דהוי צריך מצוה. דמה שאמרו בש"ס לאכלה ולא לשרפה לאו דוקא הוא, רק עקר החשש שגורם על ידי זה שלא יאכל ע"ש. ולפי זה הכי נמי חזי לאכלה. ומכיון דאיכא מצוה בהדלקתו, לא הוי נמי בסוג לאכלה ולא להפסד. וגם בשו"ת ציץ הקדוש (סימן יד אות ג) כתב, דכיון דאיכא מצוה בהדלקתו לא הוי בסוג לאכלה ולא להפסד. והובאו דבריהם בשו"ת יביע אמר חלק ג' (חלק יורה דעה סימן יט). וכתב שם, שגם הרה"ג רי"מ טיקוצ'ינסקי בתורת השמטה (עמוד מו) כתב בכיוצא בזה בשם הגר"י דיסקין זצ"ל שיש להתיר לצאת ידי חובה באתרוג של שביעית אף לכתחלה, ואף על גב דתנן בספח (לה) דאתרוג של תרומה ומעשר שני לא יטל לכתחלה, מפני שמפסידו במשמוש היד, שאני הכא בשביעית דבמקום מצוה לא הוי הפסד. ומדבריו נראה שגם בנר חנכה מתיר בשל שביעית. ע"ש.

גם בספר גדולי ציון (אות ו) כתב, שהגאון רבי עזרא אלטשולר העיר על זה מהט"ז (סימן תרעג סק"ה) שהקשה, דמאי מהני הנר הנוסף

דאמורה לגבוה סלקי ועומדים לשרפה, לאכלה ולא לשרפה קרינו בה. לפיכך גם אנו מחמירים, אף על פי שאין טעמם ברור לנו. וע"ש שהעיר, דכיון דשביעית נתן להדלקת הנר, כמבאר בפ"ק ח' דשביעית משנה ב', וב"מב"ם פ"ק ה' משמיטה, והינו משום דדרשינן תהיה כל תבואתה לאכל, כמבאר בתורת כהנים, והנאה דומיא לאכילה שהנאותה ובעורה שוה, אלא דאנו באנו לאסור מפח דאסור להשתמש לאורה, וכיון דמכח זה אינו אסור להרבה מן הראשונים אלא דוקא תשמיש קרוב לנר, אבל בנהנה ממנו ברחוק לא גזרו, מנ"ל דזה נקרא הפסד לענין שביעית, ונהי נמי דהב"ח חולק בזה וסבירא לה דגם תשמיש מרחוק אסור, ולזה נוטה דעת המגן אברהם, מפל מקום לצריך למווד מתיר להרבה פוסקים.

ובשערי תשובה (סי' תרעג) מביא בשם תשובת פני אריה (סי' מז) דעצם הנאה שהוא יושב באור ולא בחשך (ע"י נר חנכה), בלאו הכי מתיר בנר חנכה, ולא אסרו אלא התשמיש לאורו, וכיון שכן מנא לן לאסור כהאי גונא כיון דעל כל פנים הנאותו ובעורו שוה. כיון דקי"ל דשמן של שביעית נתן גם להדלקה (שביעית פ"ח מ"ב), שהנאות הדלקה היא כעין הנאות האכילה, שהנאותה ובעורה שוה, והואיל ואפשר להנות בהתיר גם מנר של חנכה, שפיר דמי להדליק ממנו נרות חנכה. ואף די"ל כיון דעקר ההדלקה לצורך מצות נר חנכה, והנאות מצוה לא נקראת הנאה, דמצוות לאו להנות נתנו, שוב גם שאר הנאות המתרות בטלות לענין זה לענין ההדלקה שאסורה משום לאכלה ולא להפסד, וכעין מ"ש התוס' בשבת (כד: ד"ה לפי) מ"מ הא גופא בדין מנא לן דסוף סוף גם אסור הנאות נר חנכה בחלק האסור שלו ג"כ רק

גם בשו"ת אור לציון בחלק ב' (פרק ב' אות ז' עמוד מב) כתב, שמותר להדליק גרות חנכה בשמן של שביעית, דשפיר חשיב הדלקה לצרה, ואין זה הפסד. ע"ש. והינו, דמאחר ומצינו שהתורה לא הגבילה ההתר רק לאכילה, אלא לכל צרכינו, גם קיום מצות חכמים להדליק גר חנכה הוי בכלל צרכי האדם, ואין צריך שיהיה דוקא צרכיו הגשמיים.

ובשו"ת יביע אמר הנ"ל כתב לדון אם מותר להדליק גר של יאר-ציט בשמן של שביעית, וכתב להתיר באפן שידליק הנר סמוך לשלחנו באפן שנהנה ממנו מעט, וסמך על אותם ראשונים דסבירא להו שאין שביעית נוהגת בזמן הזה כלל. ע"ש. ומשמע קצת מדבריו דבגר חנכה שאין אפשרות שיהנה מאור הנר, אין להתיר. וכן מבאר ממה שסיים שם בזה"ל: ועל כל פנים לדידן דקימא לן אסור להשתמש לאורה אין צריך לזה. ע"כ. ומבאר שתפס בפשיטות שאסור להשתמש בשמן של שביעית לגר חנכה. וכן הראוני בס' אשרי האיש (יו"ד ח"ב עמ' רמז) שכתב בשם הגריש"א, שאסור להדליק גר חנכה בשמן של שביעית. פיון שאסור להשתמש לאורה.

אלא דאפתי היה מקום לומר דאחר שהתפשט המנהג כיום להדליק גר נוסף על הגרות של המצוה, ונהנים מפלגא, יש לסמך על האחרונים הנ"ל שהקלו בזה. וכיון דשביעית בזמן הזה מדרבנן, יש לילך לקלא במחלקת אחרונים זו.

אלא שיש לעין בזה, דאף שראוי להשתמש לאור גר השמש בכמה שמושים, הא ניחא כשאין אור חשמל בביתו, אבל כשיש אור חשמל אין לו שום צורך באור הנר. ושקלא פיון דחזי להנות ממנו די בזה. וכמו שמצינו פן לגבי ברפת בורא מאורי האש במוצאי שבת

[שמש] שאנו מדליקים בחנכה, הא אפתי נהנה מהגרות משום תוספת האור. ותריך, דטעם האסור להנות מגרות חנכה הוא כדי שיהיה הפר שנדלקו לשם חנכה, או מטעם בזוי מצוה, וכשמדליק גר אחד של חלין אצלה, לא שיקו שני הטעמים הנ"ל. ולפי זה למנהגינו שאנו מדליקין גר נוסף אין סבירא לאסור להדליק גר חנכה בשמן של שביעית. שהרי יש לנו גר נוסף שדולק, ואז מותר להנות מאורה, אחר שיש הפר, וגם אין בזוי מצוה בכהאי גונא. והגרש"ז אויערבאך זצ"ל השיב לו, מדברי המגן אברהם (שם סק"ד) שכתב, דאסור להשתמש לכתחלה אצל גרות חנכה, ופרש הפרי מגדים דאסור אפלו כנגד השמש, וגם המשנה ברורה שחולק עליו מכל מקום להשתמש אצל גרן יחד שפיר אסור, ועל כרחק אפלו שאם יתקרב לשמש שפיר נהנה מרובי האור, מכל מקום עקר ההדלקה הוי רק למצוה ולא להנאה. ועוד, דהיות ואסור להנות לאורה כדי שיהיה נפר שמדליק לשם מצוה, ולא להנאתו, נמצא דכשמדליק בשמן של שביעית הוא מוכיח ההפך דלצרכו הוא מדליק, שהרי צריכה להיות רק להנאתו, דאם מדליק רק לשם חנכה לא נחשבת ההדלקה לצרכו. וכמו דבעי בירושלמי (ריש ערלה) זית שנטעו להדליק בו בחנכה מה דינו לגבי ערלה. והרה"ג הנ"ל חזר והשיב, דמ"ש הרמב"ן דחישנין שיראה שמדליקה לצורך עצמו, זה שיר דוקא בימים ההם שהיו משתמשים בגרות שמן ושעוה להאיר בבית, אבל בזמן הזה משתמשים באור החשמל אם פן מי יחשב שהדלקת גרות חנכה במקומם הוי לצרכו הפרטי. וכיון שיש גם גר נוסף הרי אצדו לה כל החששות. ע"ש. וראה עוד בשו"ת מנחת שלמה חלק א' (סימן מב). ע"ש.

כשאור החשמל דלוק. דאף שגם בלא הנר יכול להבחין בין מטבע למטבע, ואם כן אינו נהנה מאור הנר, אף על פי כן רבים נוהגים לברך בורא מאורי האש גם כשאור החשמל דלוק, וכך נהגו אצל גדולי הדור, ועל כרחק משום שדי בזה שראוי להנות ממנו אלמלא היה פאן אור החשמל. והוא הדין בנ"ד.

ועני בקבץ תנבות שדה (גליון 3) מה שהאריך בזה להשיג על הרב משנת יוסף הנ"ל, ודעתו להקל להדליק נר חנכה משמן של שביעית, שמתר להנות מפרות שביעית כל הנאה שהיא חשובה לאדם, כגון קיום מצוה או להרבות לו שמחה, הגם שאין זו ההנאה הרגילה של לכם לאכלה, דמפקינן מהפסד מה שאינו הנאתו הרגילה. ומהאי טעמא שנס מתניו להתיר נר חנכה משמן שביעית, ואין לה הנאה גדולה מזו שמקיים המצוה היקרה של נר חנכה שמפרסם נסי השי"ת. עש"ב. ושם בגליון 15 השיב על זה מחבר שו"ת משנת יוסף הנ"ל, וכתב, שאין זה תלוי בקדשת ההנאה, אלא במהות ההנאה, שהנאה מפרות שביעית צריכה להיות דוקא מה שהיא הנאה לגוף האדם, כאכילה שתיה סיכה אורה וצביעה. אבל מה שהאדם שמח ונהנה בקימו מצות ה' אינה הנאת גוף האדם מגוף שמן של שביעית. דמה שמרבה לו שמחת הנשמה של מצוה, הגם דפשיטא דכל חפציה לא ישוו בה ומצוה אחת שוה יותר מכל העולם, מכל מקום התורה נתנה פרות שביעית לאכלה ולכם ולצרכיכם הגשמיים, ולא לקיום מצוה כנר חנכה, שהנאת האדם אסורה בדוקא ממנו. ולא דמי לאתרוג, דשם אינו מכלהו, משא"כ בנ"ח שהיא הנאה של כלוי. ולהלכה כבר הזכרתי במשנת יוסף דעת החזו"א [בספר

אמרי ישר] שאוסר. וכן מסקנת שבט הלוי, ולכן כל שיש לו אפשרות להדליק נר חנכה משמן אחר, ולא משמן של שביעית, לא ידליק משמן של שביעית. ורק אם אין לו שמן אחר זולת שמן של שביעית, דבהא מודינא שיסמך על המתירים. ע"ש. וע"ז השיב לו מהר"ש עמאר, דכיון שבנ"ח ליכא שום שנוי מדרך השמוש של השמן, כי הוא מיעד גם למאור, אלא שזה מאיר כדי לקיים מצוה ולא לצרכי גופו, ואין שנוי בעצם יעודו של השמן, ממילא הוי בכלל צרכי האדם. ודיקא מה שאמרו לאכלה ולא להפסד, דבאמת לא חשיב הפסד כיון דמצוה קעביד. רק האסור בשרפה זו הוא דמשנהו מדרך בריתו. וע"ע בשו"ת שמע שלמה ח"ג (יו"ד סי' כד) שעקר סמיכתו להקל כיון שהפל תלוי שלא יפסד וישנה לשמוש הפרי. וכאן הוא שפיר משתמש בו שמוש הראוי לו להדלקה, ואין לנו ענין שיהיה צורך והנאה לאדם בזה, אלא העקר שהפרי לא יפסד ויתקלקל. ע"ש.

אולם בפשטות מה שלמדו מ"לכם" לכל צרכיכם, אין הפונה לצורך קיום מצוה, דאף שהאדם נהנה מקיום מצוה, אין זה צרכו הגשמי, והתורה בודאי התפונה לצורך האדם הגשמי, כגון באכילה, סיכה, הדלקת הנר, וכל כיו"ב. ומנין לנו לחדש שגם זה בכלל צרכיכם. ועני היטב בפסך משנה (פ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח) דמבאר, שיש חלוק בין הנאה גופנית להנאה בקיום מצות תשבייתו, שבודאי אדם שמח לקיים מצות בוראו להשביית חמץ מביתו. ע"ש. ודו"ק. ולכן לענין דינא, נראה דלכתחלה יש להחמיר בזה, ורק אם אין לו שמן אחר יש להקל, בצרוף הסוברים דמתר להשתמש לאורה, ובצרוף הסברות הנ"ל. אף אם יש לו

להקל גם ביום. וכל שכן בשמן של גויים ממש, שאין להחמיר בזה כלל. (שם עמוד תצו).

ובהערה (שם) הנה כבר נתבאר שפרות שביעית נתנו לאכילה כדרך, ולפי זה לכאורה אין להשתמש בשמן של שביעית אלא להנאת האור, אבל לא לשם נר נשמה. ומרן אמו"ר זיע"א האריך בזה בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חלק יורה דעה סימן יט), וזת"ד: והנה בגמרא בכורות (יב:) אר"ח בהמת שביעית פטורה מן הבכורה, מאי טעמא לאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה. ופרש רש"י, ואי מחיב סלקי אמורים לגבוה. נמצא שאף בדבר מצוה ממעטינו לה מדכתיב לאכלה ולא לשרפה. וה"נ אף אם נאמר שהדלקת נר נשמה הו"א מצוה גמורה, אפתי אסרינו לה משום דהוי לשרפה. הן אמת די"ל לפי מה שכתב בשו"ת ציץ הקדש (סימן יד אות ג) דמה שאמרו בש"ס לאכלה ולא לשרפה, לאו דוקא הוא, רק עקר החשש שגורם על ידי זה שלא יאכל. ע"ש. ולפי זה הכי נמי חזי לאכילה. [ומפיון דאיכא מצוה בהדלקתו, לא הוי נמי בסוג לאכלה ולא להפסד]. וכיוצא בזה כתב הר"מ טוקצ'ינסקי בתורת השמטה (עמוד מו) בשם הגר"י דיסקין, שמתר לצאת ידי חובה באתרוג של שביעית אף לכתחלה, ואע"ג דתנן בסכה (לה:) דאתרוג של תרומה ומעשר שני לא יטל לכתחלה, מפני שמפסידו במשמוש היד, שאני הכא בשביעית דבמקום מצוה לא הוי הפסד. והא דאמרינן בבכורות (יב:) לאכלה ולא לשרפה, אף על גב דמקום מצות הקטרה, י"ל דהתם ממעטינו לה מדכתיב לכם לאכלה ולא לגבוה, ומשום שיש בזה צד גבוה מגרע גרע. א"נ שמצות הקטרה היא על הבגלים, ואיכא הפסד לגבי כהן וכו'. ע"ש. ובאמת, דלשון הגמ'

שמן אחר אין ראוי לכתחלה להקל בדבר שמסבא נראה יותר להחמיר, וכדמשמע גם מדברי מרן אמו"ר בשו"ת יביע אומר הנ"ל, שלא הקל בשמן שביעית להדליק נר של יאר-ציט אלא כשמדליק סמוך לשלחנו.

שוב יצא לאור חזו"ע על הלכות חנפה, ושם בעמ' פה כתב, ששמן של שביעית הרבה מן האחרונים אוסרים להדליק ממנו נר חנפה, דקיי"ל אסור להשתמש לאורה, והתורה אמרה לאכלה ולא להפסד. ויש מתירים. וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה ח"א (סי' מב), ובשלמי מועד (עמוד רח), שהואיל ולא נאסר אלא להשתמש לאורה של נר חנפה. אבל לשבת ולהנות מאורה שפיר דמי, והנאה זאת היא כעין אכל נפש שהתר ביו"ט, וכמ"ש השיטה מקבצת (ביצה כב:), הלפך מתר להדליק השמן לנר חנפה. וי"ל עוד לפי מ"ש בשו"ת ציץ הקדש ח"א (סי' יד אות א), דלא מקרי הפסד אלא כשאינו מקיים בו שום מצוה, אבל אם מקיים מצוה בהפסד, אפלו רק מצוה דרבנן, לא מקרי הפסד, כיון שעושה זאת דרך מצוה. ע"ש. [אף ע' בכורות יב: וצ"ע]. וע"ע בשו"ת משנת יוסף (סי' כו), ובספר כרם ציון שביעית (עמוד נב בגדולי ציון אות ו). ובשו"ת קנני תורה ח"ג (סי' יז).

להדליק נר נשמה משמן של שביעית

ג. מתר להדליק נר נשמה ביאר-ציט או נר של בית הכנסת בשמן של שביעית, בלילה סמוך לשלחנו באפן שנהנים קצת מאורו. אבל ביום אין ראוי להדליקו משום דשרגא בטהרא מאי מהני. ובשמן הנעשה מפרות הבאים מקרקע ישראל שנמכרה לגוי, אפשר

לאַכְּלָה וְלֹא לְשַׂרְפָּה לֹא מִשְׁמַע כְּדַבְּרֵי דְמִמַּעַט
לֵה מִתְּבַת לְכֶם. אֲלֵא דְבִלֵּא"ה גֵּרְסַת הַרְמַב"ם
הִיא בְּכַוֻּנָּה לְאֲכֹלָה וְלֹא לְסַחֲוֹרָה. וְעַיִן בַּמִּנ"ח
(מַצְוָה יח סוּף אוֹת יא). ע"ש.

וְלִכְאוּרָה י"ל דְּהֵאֵי מוֹלְתָא תַּלְיָא בְּפִלְגְתָּא דְרַבְּנָן
בְּתַרְאֵי, אִם מוֹתֵר לְהַדְּלִיק גֵּר יֵאָר-צִיט בְּיוֹם
טוֹב, כִּי בְּשׁו"ת אֲמַרֵי אֵשׁ (סִימָן מ') כְּתַב לְאַסֵּר
בְּזָה, דְּהוּי כְּנֵר שֶׁל בְּטֵלָה שְׁאֲסוּר לְהַדְּלִיקוּ
בְּיוֹם טוֹב. אַף בְּשׁו"ת כְּתַב סוֹפֵר (חֲלֵק אַרְח
חִיִּים סִימָן סה) הֶעֱלָה לְהַתִּיר בְּזָה עַל יְדֵי
שְׁיַעֲמִידָנוּ בְּחֻדֵר שְׁאוּכְלִים בּוֹ, שְׁנֵהֲנָה מִמִּילָא.
וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דְּלִהֲפִתֵּב סוֹפֵר גַּם בְּנִדּוֹן
דִּידָן מִיִּשְׂרָא שְׂרֵי הוּאִיל וְגַם נְהַנִּים מֵאוּרוֹ.
וְלִהֲאֲמַרֵי אֵשׁ יֵשׁ לְאַסֵּר גַּם בְּנִדּוֹן דִּידָן. אוֹלַם
יֵשׁ לְדַחוּת, דְּגַם לְסַבְּרַת הַכְּתַב סוֹפֵר שְׁאֵנִי
הַתֵּם דְּאַף בְּנֵר בְּטֵלָה אֵין אֲסוּרוֹ בְּרוּר כֹּל כְּף.
וּמִדַּבְּרֵי הַרְמַב"ם (פֶּרֶק א' מֵהִלְכוֹת יוֹם טוֹב הִלְכָה
ד') מוֹכַח שְׁפוֹסֵק לְהַתִּיר, וְלִכֵּן עַל כָּל פְּנִיִּים
כְּשֵׁיִשׁ צִרְף קִצְתָּ כְּגוֹן שְׁמִדְלִיקִים גֵּר יֵאָר-צִיט
בְּלִילָה, דְּמִמִּילָא נְהַנִּים לְאוּרוֹ, שְׁפִיר דְּמִי לְהַקֵּל.
מָה שְׁאֵין כֵּן הִכָּא בְּדִין שְׁבִיעִית דְּקִימָא לָן
וְלֹא לְשַׂרְפָּה י"ל דְּכָל שְׁאֵינוּ דְרַף הִנְאָתוֹ מִמֶּשׁ,
רַק לְשֵׁם הַדְּלִיקָתָ גֵּר נְשַׁמָּה, יֵשׁ לוֹמֵר שְׁאֵין
לְהַתִּיר. וְעַיִן בְּתוֹרַת הָאֲרִץ (פֶּרֶק ח' אוֹת מ')
שְׁכַתֵּב שְׁבִכְל הַגְּרוֹת הַנֹּזֵ' יֵשׁ לְאַסֵּר, כִּיּוֹן שְׁעַל
כָּל פְּנִיִּים עֵתָה אֵינוּ נְהַנָּה מֵהֶם, וְנִעֲשׂוּ רַק
לְכַבּוֹד הַמֵּת וְלְכַבּוֹד בֵּית הַכְּנִסֵּת. ע"ש. וְעַדִּין
יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁאֵם מִדְּלִיק אֶת הַגֵּר נְשַׁמָּה סְמוּךְ
לְשַׁלְחָנוּ בְּאִפְן שְׁנֵהֲנִים קִצְתָּ מֵאוּרוֹ, דְּשְׂרֵי,
מִכִּיּוֹן שְׁבִלָאוּ הִכִּי יֵשׁ דַּעַת כְּמָה פּוֹסְקִים
דְּסִבִּירָא לְהוּי שְׁאֵין שְׁבִיעִית נוֹהֲגַת בְּזַמַּן הַזֶּה
כָּלֵל. אֲבָל בְּיוֹם אֵין רְאוּי לְהַדְּלִיקוּ.

וְאִמְנָם מִצַּד הַסַּבְּרָא הִיָּה מְקוּם לוֹמֵר, דְּבִזְמַנֵּינוּ
שְׁבִלָאוּ הִכִּי יֵשׁ אוֹר הַחֲשֵׁמֶל וְאֵין נְהַנִּים מֵאוּר

הַגֵּר כָּלֵל, וּמִמִּילָא עַקֵּר הַהַדְּלָקָה הִיא לְכַבּוֹד
הַנְּפִטֵר וְלַעֲלוּי נְשַׁמָּתוֹ, כְּדַכְּתִיב גֵּר ה' נְשַׁמַּת
אָדָם. שְׁאֵין בְּזָה הִנְאָה לְאָדָם. וּבְפִרְט
דְּבִשְׁבִיעִית אֲזַלִּינָן בְּתֵר עַקֵּר מִחֲשַׁבְתּוֹ, וּבְוִדְאֵי
שְׁפִאָשֵׁר הוּא מִדְּלִיק גֵּר נְשַׁמָּה הוּא עוֹשֶׂה
זֹאת בְּעַקֵּר לְכַבּוֹד הַמֵּת, וּמָה יוֹסִיף מָה
שְׁיִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ. וְעַיִן בְּיִלְקוּט יוֹסֵף שְׁבַת כְּרֹף
א' עַמּוּד תַּעֲט. וּמִכָּל מְקוּם אֲפִתִּי יֵשׁ לוֹמֵר
דְּכִיּוֹן שְׁמִדְלִיק הַגֵּר סְמוּךְ לְשַׁלְחָנוּ, וּמִשְׁנָה
מִדְּרַף הַדְּלִיקָתָ הַגֵּר, בְּזָה נִפְרָ שְׁפּוֹנְתּוֹ גַּם לְהַנּוֹת
מִהֲאוּר, מִפְּרַח הָאֲסוּר לְהַנּוֹת מִשְׁמָן שֶׁל
שְׁבִיעִית.

שְׁמָן שֶׁל שְׁבִיעִית שְׁגָדֵל בְּקַרְקַע גוֹי אִם יֵשׁ בוֹ קִדְשַׁת שְׁבִיעִית

ד. שְׁמָן שֶׁל שְׁבִיעִית שְׁגָדֵל בְּקַרְקַע גוֹי, אֵין
בוֹ קִדְשַׁת שְׁבִיעִית (שֵׁם עַמּוּד תַּצַּז).

וּבִהֲעֵרָה (שֵׁם) כְּתַב הִנֵּה בְּשׁו"ת אֲמַרֵי יֵשׁ
(סִימָן ק') הֶעֱלָה בְּמִסְקָנָתוֹ לְאַסֵּר הוֹצֵאת שְׁמָן
שְׁבִיעִית לְחוּץ לְאֲרֶץ, אַף שְׁמָן שֶׁל פְּרוֹת
עִכּוּ"ם, וְאַף שֶׁרַב הַשְּׁמָן הַבָּא מֵאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל
הוּא שֶׁל עִכּוּ"ם, יֵשׁ לְחוּשׁ לְהַמְבִּי"ט וְדַעֲמָה
דְּסִבִּירָא לְהוּי דְּשְׁבִיעִית נוֹהֲגַת בְּפְרוֹת שֶׁל גוֹיִם.
[וְעַיִן בְּסִפְרָ מַעֲדָנֵי אֲרֶץ (סִימָן ז' אוֹת י' וְהִלָּאָה)
הַסִּבֵּר ד' הַמְבִּי"ט שְׁמַתִּיר פְּרוֹת עִכּוּ"ם בְּסַחֲוֹרָה
וְלֹא בְּהַפְסֵד, אַף דְּתַרְוִיהוּ נִפְקֵי מִחַד קִרְא].
וְהוּבְאוּ הַדְּבָרִים בְּשׁו"ת יַבִּיעַ אֲמַר חֲלֵק ג'
(חֲלֵק יִנְרָה דַּעָה סִימָן יט אוֹת ו') וְכַתַּב שֵׁם, דַּלְפַּע"ד
לְעַנְיַן הַלְכָה אֵין לָנוּ לְזוּז מִדְּבָרֵי מֶרֶן בְּתַשׁוּבָה
בְּאַבְקַת רוּכַל שְׁכַתֵּב, שְׁאֵין לְנַהֵג קִדְשַׁת
שְׁבִיעִית בְּפְרוֹת שְׁגָדֵלוֹ בְּקַרְקַע שֶׁל גוֹיִם.
וְלִפְיָכָּה גַּם בְּשְׁמָן שֶׁל גוֹיִים אֵין לְנַהֵג קִדְשַׁת
שְׁבִיעִית. וְרָאָה עוֹד בְּיַבִּיעַ אֲמַר שֵׁם.

שרפת חמץ של שביעית בערב פסח

ה. חמץ שהוא מחטים של שביעית, חייבים לשורפו בערב פסח, אף שמפסידו בידים (שם עמוד תצח).

ובהערה (שם) כן כתב בשו"ת משנת יוסף חלק א' (סימן טו). וכתב שם להסתפק לשיטת הפוסקים דשביעית בזמן הזה דאורייתא אם מתר לשרף או לאבד חמץ דרבנן, וכן דן אם עדיף למכר חמץ שביעית לנכרי, מאשר לאבדו בידים. וכן פרות ערלה של שביעית לא ישרף, אלא יניח הפרות עד שירקבו כיון שאין חיוב לשרף פרות ערלה. וע"ש בסימן טז מה שדן אם מתר לקטף פרחי פרי ערלה בשנת השמטה. ע"ש. ובשו"ת מנחת יצחק חלק ג' (סימן צב) כתב לפלפל בדין פרות שאסורים לאחר הבעור, לשיטות הסוברים דמצות הבעור הוי אבוד ממש ששורפן באש או משליך לים המלח. ע"כ צ"ל דענין הבעור הוי מן התורה, ולשיטות הסוברים דהבעור הוי רק הפקר אפשר לומר דהבעור פלו הוא חומרא מדברי סופרים. עש"ב.

ובספר שמטה כהלכתה (פרק ב' עמוד סא) כתב, דבערלה שאסורה בהנאה אף בשביעית קוטף כל אימת שירצה ומבערו ואינו חושש. ע"ש.

והגאון החזון איש (שביעית סימן ט' סק"ו) כתב, דכאשר תולשין ספיחין בשביעית מניחים אותם לרקב במקומן, אבל אין מפסידין אותם בידים, כיון שפון התורה הן קדושים בקדשת שביעית, ואפשר כיון שאסרום חכמים מתר לאבדן בידים. וירק שהוא כעין בסר ולא הגיע לעונת המעשרות, אפשר דאסור לעקרו כיון דמן התורה הוא קדוש בקדשת שביעית. ע"ש.

וראה בכרם ציון על שביעית, מה שהאריכו בדין זה.

פרות שביעית שהיו תחת המטה

ו. פרות שביעית שהיו תחת המטה, יש אומרים שאסור להחמיר בזה בדיעבד, ולאבדם, מאחר שיש אסור לאבד פרות שביעית. והעצה היא להטביל פרות אלו להסיר מהם רוח רעה, או לשוטפם ג' פעמים במים, ובכל אופן פשאינו רוצה לאכלם אין לאבדם בידים, אלא יניחו עד שיפסלו מאכילת בהמה וירקבו, ואז ישליכם (שם).

ובהערה בגמרא פסחים (קיב) תניא, אוכלים ומשקים תחת המטה, אפלו מחפין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן. ע"כ. וכן פסקו הטור והשלחן ערוך (יורה דעה סימן קטז סעיף ה'), וז"ל: ולא יתן תבשיל ולא משקין תחת המטה, מפני שרוח רעה שורה עליהן. ומרן הבית יוסף הביא גם כן דברי הירושלמי (בפרק ח' דתרומות), א"ר אמי צריכין למיחש למה דביריתא חששין, אסור למתן בר נש פריטין גו פומיה, ותבשילא תותי ערסא. וכתבוהו הר"ף והרא"ש (בפרק אין מעמידין). וכתב הר"ן, דהא דאסור לתן תבשיל תחת המטה, מפני שרוח רעה שורה על האוכלין שתחת המטה. ואף על פי שהרמב"ם (פרק ב' מהלכות רוצח) לא פירש דהינו משום רוח רעה, שקתב, לא יתן התבשיל תחת המטה, שאף על פי שהוא עוסק בסעודה, שמא יפל בו דבר המזיק והוא אינו רואהו. ע"כ. מפל מקום צריך לחוש בדבר, וכד' הר"ן, דתניא בפסחים, שאפלו מחפין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן. עכ"ד הב"י. ובשו"ת בייע אמר חלק א' (חלק יורה דעה סימן ט') כתב,

עד שיפסלו מאכילת בהמה ואז ישליכם. ע"ש.

אשה ניזונית מפרות שביעית של בעלה ואינו כמשלם חוב בפרות שביעית

ז. אף למאן דאמר דמזונות מן התורה, האשה ניזונית מפרות שביעית של בעלה, שאינו כמשלם חובו מפרות שביעית (שם עמוד תצט).

ובהערה (שם) בירושלמי (רפ"ג דמעשרות), אהא דתנן, המעביר תאנים בחצרו בנזו ובני ביתו אוכלים ופטורים, פריה, ניקח בנזו, בני ביתו ואין לה עליו מזונות? ומשני, כמ"ד אין מזונות לאשה דבר תורה, כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מפרות שביעית, אבל נזונת היא אצל בעלה שביעית. (ופי"ה הפ"מ, ניקח בנזו שאוכלין מפני שאין חובה מטלת עליו לזונן, אלא בני ביתו כלומר אשתו וכי אין לה עליו מזונות? ונמצא כפורע חובו מן הטבל, ומשני דהואיל ואין לה עליו מזונות מה"ת, לא הוי כפורע חובו וכדקי"ל הכי לגבי פרות שביעית). ולפ"ז איכא נ"מ דלמ"ד מזונות דאורייתא אין אשתו אוכלת בלי מעשר, וכן אינה נזונת מפרות שביעית של בעלה. אבל למ"ד מזונות דרבנן שפיר דמי. והתי"ט (רפ"ג דמעשרות) הביא דברי הירוש' דמתני' כמ"ד אין לאשה מזונות ד"ת, וסיים, וכיון דמתנאי ב"ד קא אכלה התנו שלענין מעשרות לא תהא אלא כמתנה, אבל למ"ד מזונות דאורייתא הוי כמקח שקובע למעשר. ע"ש. וע"ע בתי"ט (פ"ד דכתבות מ"ד). ע"ש.

אלא דלפ"ז קשה, דהא הרמב"ם (פי"ב מאישות) פסק דמזונות דאורייתא, ואלו (בפ"ה מה' שמטה ויובל הי"ד) פסק, אין ב"ד פוסקין לאשה פרות שביעית מפני שזה כמשלם חוב מפרות שביעית. אבל נזונת היא משל בעלה. עכ"ל.

שהרמב"ם לטעמיה אזיל דסבירא לה שאין רוח רעה מצויה בינינו. ע"ש. ועל כל פנים לדידן יש לחוש לזה, וכפסק מרן השלחן ערוך. ואמנם דעת השבות יעקב בחלק ב' (סימן קה) שבדיעבד יש להתיר אוכלים אלה באכילה, שזו אזהרה לכתחלה בלבד. וכן דעת הגאון שם אריה, והגאון רבי יצחק אלחנן, והגאון בית שלמה, ובשו"ת ויעתר יצחק, ובחנא דחיי, ובילקוט הגרשני, ובעולת יצחק. והרב בן המחבר שו"ת בגין עולם. והגאון המלבי"ם בארצות החיים, ועוד. אולם לעמת זאת דעת הרבה אחרונים שאסור אף בדיעבד. וכן דעת הגר"א, והבגין עולם, והחיד"א, והרב זבחי צדק, והרב בן איש חי, והרב נהר מצרים, והרב לב ים, ושו"ת הד"ר, וקרן לדוד. וע"ש ביביע אמר הנ"ל שהעלה שאם אין הפסד מרבה יש להחמיר. אולם בהפסד מרבה אפשר להורות להקל. וראה עוד בשו"ת יביע אמר חלק ח' (חלק ארח חיים סימן נא) שהאריך גבי אתרוג שהיה בקפסא סגורה ונתנוהו תחת המטה בשעה שישנו עליה, שאם יש לו אתרוג אחר עדיף שיצא בו ידי חובה, אבל אם אין לו אתרוג אחר, רשאי לצאת ידי חובה באתרוג הזה ששהה תחת המטה בשעת שנה, ורשאי גם לברך עליו.

ולגבי פרות שביעית כתב בשו"ת משנת יוסף חלק ג' (סימן טז), דכיון שפרות שביעית יש אסור לאבדם, והשבות יעקב והאחרונים מקלין בדיעבד בפרות אלו לאכלן, לפיכך יש להמיקל לאכלם על מי לסמוך. שאם יחמיר לאבדם, הו"א חומרא הבאה לידי קלא שיאבד פרות שביעית. וכתב עוד עצה, שיכול להטביל פרות אלו להסיר מהם רוח רעה, ובכל אופן כשאינו רוצה לאכלם אין לאבדם בידיים, אלא יניחן

ומתפללות שיציל אותן השי"ת בשעת הלדה, ושתלדנה ולד בר קימא וכו'. וסיים, ומי שאשתו מעברת בימים אלה יתן דעתו לתת ביד אשתו האתרוג שתעשה כאמור, ותתפלל להשי"ת שתלד ברוח ולא בצער, ויצא הולד לחיים טובים ולשלום. ע"כ. וכ"כ בספר חיים וברכה (סי' רכח). ויש שהביאו שאם אין פטם תנשוף את מקום הפטם. וראה בא"ת המגן (סימן תרס"ו), ובמ"ש בדבריהם בספר ולקחתם לכם ח"ג (סימן י הערה 11).

אלא שלהלכה, כיון שהאתרוג מקצה למצותו בכל היום השביעי (ש"ע סי' תרסה) אין ראוי לעשות כן ביום הושענא רבה. וכ"כ בס' דרכי חיים ושלום (אות תשצו) שלא יעשו כן אלא אחר שמחת תורה. ובס' מקור חיים (סי' תרסד) לבעל החות יאיר, כתב על מנהג זה, ואשרינו שנשתקעו מנהגים אלו. עכ"ל. ובספר סגלות ישראל (ליפשיץ מע' מעברת) כתב, שסגלה היא לנשים מעברות לטל הפטום מן האתרוג, שיהיה הריון תקין ובריא.

ובכף החיים סופר (סי' תרסד אות ס) כתב, שהמנהג לעשות מן האתרוג מרקחת עם סכר, אחר החג, להעלותו על השלחן בליל ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות, עם שאר הפרות שמברכים עליהם בלילה ההוא, ויברכו עליהם אנשי הבית, ואשה מעברת שתאכל ממרקחת האתרוג אשר ברכו עליו בחג הסוכות יש לה סגלה בזה שתלד ברוח ולא בצער, ובטרום תחיל ילדה, ויצא הולד לחיים טובים ולשלום. עכ"ל. וזה טוב יותר מאשר תעשה כן בהוש"ר, ותפנס בחשש אסור, אלא שיכולה לעשות כן לאחר הוש"ר.

ויש לעין אם מתר למעברת לנשוף פטם של אתרוג שקדוש בקדשת שביעית. ולכאורה

ומכרחים לומר שהרמב"ם גורס כגרסת הגר"א בשנות אליהו (רפ"ג ממעשרות) ואפי' למ"ד יש לאשה מזונות ד"ת, כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מפרות שביעית, אבל נזונת היא אצל בעלה שביעית. ופרש, דלא הוי כפורע חוב ולא כמקח מה שאוכלת אצל בעלה. ע"ש. ובקרבן העדה בש"ק (רפ"ז דכתבות) הביא גרסא כזאת בשם מהרא"פ, ודחאה. ולא זכר שר מדברי הרמב"ם הנ"ל. [וע' בתוס' ראשון לציון (רפ"ג דמעשרות) מ"ש בזה]. וכן הרש"ש בחי' למעשרות (רפ"ג) פשוט לו כגי' מהרא"פ ושנו"א, ותמה על הר"ש והתי"ט שלא סימו דברי הירוש' דאפי' למ"ד יש מזונות לאשה ד"ת וכו'. וע' בחזון יחזקאל על התוספתא (ספ"ה דשביעית) שהעיר ע"ד השנות אליהו מדברי הרמב"ם הנ"ל. וכן העיר בזה לנכון בס' אות היא לעולם ח"ב (מע' מ אות לד, דס"ג ע"ג). ע"ש. וע"ע בס' ידי אליהו גליפפא (תקון נד ד"כ ע"א). ובשו"ת יביע אמר ח"ג (סי' טו אות יג). ע"ש.

יסוד המנהג שמעברת נושכת את פטם האתרוג

ח. מתר למעברת לנשוף פטם של אתרוג שקדוש בקדשת שביעית, לסגלה ללדה קלה. אלא שתעשה כן רק לאחר חג הסוכות, ולא בחג, כיון שהאתרוג הקצה למצותו (שם עמוד תק).

ובהערה (שם) הנה בספר לקוטי מהרי"ח (סכות דף קו.) הביא מס' זכירה, שנשים מעברות נושכות הפטם של האתרוג ביום הוש"ר, ואומרות תפלות ובקשות. וכ"כ הגר"ח פלאגי בס' מועד לכל חי (סי' כד אות כה) מס' נזיר שמשון (בשם ספרים כ"י) שמוציאות ממנו הפטמא, ואח"כ מחלקות צדקה לעניים

מלאכתו. ע"כ. וכתב הרב מנחת בפורים בזה"ל:
מתר לסוחטן לתן טעם בתבשיל, שכן דרך
לסחט התבלין להוציא טעמן לקדרה. ע"ש.

ולכאורה הנה נראה ללמד מהנ"ל, שיש להתיר
לסחט תפוזים ולימונים, כיון שהדרך לסוחטן,
יכדיו סחיטת תבלין שדרכו בכך. אולם אין
ללמד מתבלין לסחיטת שאר פרות, כיון
שהתבלין עומד רק לכך, ולכן התירו. וליכא
למילף לשאר פרות. וכ"כ הגאון רבי דוד
פארדו בספר חסדי דוד על התוספתא (תרומות
פ"ט ה"ז), דהטעם שמתר לסחט התבלין הוא
משום דלאו בני אכילה נהו, אלא כל עצמן
להוציא טעם ולמתק עשויין. ע"ש. וכ"כ הגאון
רבי יצחק שבדרון (בנו של המהרש"ם) במנחת
יצחק על התוספתא (שם), ובפרושו לתוספתא
(שביעית פ"ו ה"ד).

אלא דאפתי יש ללמד מהנ"ל להתיר סחיטת
הלימון בשביעית, שהרי עקרו ודרכו לסוחטו
על גבי דגים וסלטים וכדו', או לשתייה. וראה
להלן.

וז"ל הרמב"ם (פרק ה מהלכות שמיטה הלכה ג) :
ולא ישנה פרות מבריתן כדרך שאינו משנה
בתרומה ובמעשר. דבר שדרכו לאכל חי, לא
יאכל אותו מבשל, ודבר שדרכו להאכל מבשל,
אין אוכלים אותו חי. לפיכך אין שולקין אוכלי
בהמה. ע"כ. ובהלכות תרומות (פרק יא הלכה
ב) כתב: תמרים של תרומה, מתר לחבץ אותן
ולקבצן כעגול דבלה. ואסור לעשות מהם
שכר. וכן אין עושין תמרים דבש, ולא תפוחים
יין, ולא פרות הסתיו חמץ. וכן שאר כל
הפרות אין משנין אותן מבריתן בתרומה, חוץ
מזיתים וענבים בלבד. ע"כ. וכן הוא ברמב"ם
בהלכות טמאת אוכלין (פרק א הלכה ד).

הפטם אין בו קדשת שביעית. אף בנשיכת
הפטם, אם לא תזהר, אפשר שיצא ג"כ חתיכה
מן הפרי. ובס' אשרי האיש (יו"ד ח"ב עמ' רמד)
כתב בשם הגריש"א, שמתר למעברת לנשוף
פטם של אתרוג של שביעית, שיש אומרים
שהוא סגלה ללדה קלה, כיון שהפטם אינו
עומד לאכילה. אלא שאסור לעשות כן רק
לאחר חג הסוכות כיון שהקצה למצותו. ע"כ.

לסחט פרות שביעית לעשות מהן משקה

ט. פרות שביעית שאינם עומדים לסחיטה,
אסור לסוחטם בשביעית. וכן אסור לעשות
דבש מתמרים ויין מתפוחים. אבל זיתים
וענבים אחר שהם עומדים לסחיטה, מתר
לסוחטם ולעשות מהם יין או שמן (שם עמוד
תקא).

ובהערה (שם) בפ"ח דשביעית, שביעית נתנה
לאכילה ושתייה וסיכה, לאכל דבר שדרכו
לאכל, ולסוף דבר שדרכו לסוף, ולא יסוף יין
וחמץ, אבל סף הוא את השמן. וכן בתרומה.
ומה שאמר קל מהם שביעית שנתנה להדלקת
הנר. ע"כ. ובספרא (פ' בהר סיני) אמר, תהיה
אף להדלקת הנר ולצבע בו צבע. ע"כ. והובאה
גם בירושלמי (פ"ז). וכתב הר"ש, דאע"ג
דתרומה נמי מדליקין בה משנטמאה, שביעית
קל ממנה שמדליקין אפלו טהור. ואף על גב
דמ"ש מדליקין בו בטהור, דמדכתוב לא בערת
ממנו בטמא, משמע דבטהור שרי, מ"מ
שביעית קל ממנו, שאף אם נטמא מדליקין
בו. וכן אמרו בתוספתא (פרק ו' דשביעית ה"ו)
נותן אדם דבלה וגרוגרות לתוף המוריס
התבשיל כדרך שנותן את התבלין, ולא יסחטם
להוציא מהן משקין, ובתבלין מתר מפני שהיא

סתירה מהתלמוד שלנו, וגם כן משמע גם מהירושלמי. ונודע שיש לעשות כל טצדקי שלא לאפוי פלגתא בין תלמוד דדן לתלמוד ירושלמי, וכמבאר ביד מלאכי (פללי שני התלמודים אות י). ע"ש.

ומריש הוה אמינא דטעמא דהאי מלתא הוא על פי המבאר בפסחים (כד): אמר רבי זירא, אף אנו נמי תנינא, אין סופגין את הארבעים משום ערלה, אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד. ואלו מתותים תאנים ורמונים, לא. מאי טעמא, לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתו, אמר לה אבבי, בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל לה דרך הנאתו, שפיר. אלא הכא משום דזעה בעלמא הוא. ע"ש. הרי שמיין היוצא מן הפרי חשיב כזעה בעלמא. ולפי זה כיון דמשקה הפרי חשוב פחות מהפרי עצמו, דהוי זעה בעלמא [ומשום הכי לענין ברכה שוב אינו מברך על מי סחיטת הפרות בורא פרי העץ, אלא שהכל נהיה בדברו, כמבאר בברכות לח.], לפיכך אין להוריד את הפרי מקדשתו ולסוחטו, זולת בזיתים וענבים שמיעדים לסחיטה לעשות מהן יין ושמן.

ואין הבדל בזה בין אם סוחט הפרי בידו או בכלי, דאף שדעת הראב"ד בהשגות שם דבסחט בידיים לא חשיב זעה בעלמא, מפל מקום לדינא קיימא לן כדעת הרמב"ם ובכל משקה היוצא מהפרי אנו מברכים שהכל, וכיון דמשקה הפרי אינו חשיב כפרי עצמו, הרי הוא כמאבד את הפרי, ולכאורה אסור לסוחטו אפלו כשדרפו בכף.

אולם אין זה הטעם, דהא לפי טעם זה א"כ יהיה אסור לסחט את כל הפרות כלם חוץ מזיתים וענבים, שהרי המשקה חשוב פחות

וע' בערוף השלחן (זרעים, סימן פא סעיף יג) שתמה מדוע השמיט הרמב"ם התוספתא הנ"ל שמותר לסחט תבלין בתבשיל. ע"ש. ובשו"ת מנחת שלמה ח"א (סימן מו עמוד ערה): כתב, דאין נראה שהרמב"ם חולק ע"ז. ע"ש. שהרי דרכו של הרמב"ם לפסק גם כהתוספתא, וכמבאר בסוף הקדמתו להיד החזקה. ואפ"ל עפמ"ש בב"י יו"ד (סימן טז ד"ה והרשב"א), דממה שלא הובאה התוספתא בתלמוד משמע דלאו סמכא היא. הינו משום דסתמא דמתניתין לא משמע כהתוספתא. וכ"כ כיו"ב בכסף משנה (פ"ג מהלכות עפ"ם ה"ט). ע"ש. וע' ברא"ש (יומא פ"ח סי' ה, וחלין פ"ב סי' ו), דתוספתא שלא הובאה בתלמוד משבשתא היא. והו"ד ביבין שמועה (פלל שסו). ואמנם זה דוקא כשיש סתירה ברורה לזה מהתלמוד, הא לאו הכי שפיר נקטינן כהתוספתא, שהרי הרא"ש גופיה בשבת (עה): פסק כהתוספתא. וכן יש לפרש מש"כ הריטב"א בע"ז (עה): בשם הרא"ה, שהתוספתא משבשת היא, ואנו אגמרא דלן סמכינן. וכ"כ הר"ן בהלכות שם. וע"ע בב"י או"ח (סימן תקא ס"ז ד"ה ודע) דנחית לישב דברי התוספתא כדי שלא יסתור מה שאמרו בגמרא. וע' בב"י או"ח (ריש סימן שכב, סימן תפז ד"ה סדר). ובבבדק הבית יו"ד (סי' רלד סעיף נז-נח, עמ' תקלו בטור הוצאת מכון ירושלים, וסימן קצח סי"ח עמ' קצ, הוצאת המכון) שיש לפסק כהתוספתא אם אין לזה סתירה מהתלמוד. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"א (סימן לא, ובפ"ו מהלכות שמטה ויובל ריש הלכה י), וראה בשו"ת יביע אמור ח"ו (חאו"ח סימן א אות ב). ובח"ד (חאו"ח סימן כח אות י), ובחזון עובדיה (שבת ד, עמ' קנז). ע"ש.

ומ"מ להלכה נראה דשרי לסחט פרות העומדים לכה, וכדברי התוספתא, אחר שלא מצינו לזה

י. אם סחט פרות שביעית, המיץ קדוש בקדשת שביעית (שם עמוד תקג) וכן כתב החזון איש (שביעית סימן כה ס"ק לב, ומעשרות סימן יז סק"א).

לסחט תפוזים של שביעית

יא. מתר לסחט גם תפוזים לימונים ואשכוליות של שביעית, הואיל ודרך לסוחטן. ויש מחמירים, והעקר לדינא להקל (שם).

ובהערה (שם) כתב הנה קי"ל (הרמב"ם פ"ה מהלכות שביעית ה"ג), שאסור לשנות פרות שביעית מבריתן, כדרך שאין לשנות בתרומה ומעשר. וכתב בספר כלכלת שביעית (עמ' תרא), שמתר לסחט תפוזים ואשכוליות בשביעית למשקין, כיון שבאר"י מצויים בשפע ובמדה רבה מאד, ועומדים לסחיטה לעשות מהם מיץ לשתיה ולתענוג, וכמו הלימונים שדרךם לסחיטה. וכ"כ בספר תורת השמטה להרח"ז גרוסברג (עמ' יג) בשם הגר"י מינצברג. וכן מוכח ממ"ש בערוך השלחן (דיני שביעית סי' כד ס"ט). וכ"כ הגאון החזון איש (סי' כה אות לב), שלדעת הרשב"א יש לומר שבזמנינו שהתפוזים עומדים לסחיטה מתר לסוחטם בשביעית למשקים. וע"ש שנסתפק בזה, דינא לעין אם הדין שאין כל הפרות עומדים לסחיטה, הוא דין מוכרע לכל הדורות אפלו אם ישתנה הדבר בדור אחרון, או יש לדון הדבר בכל דור, ובשבת (קמ"ד): משמע שאין מתחשבים בדורות עברו, וכל שנשתנה הדבר נשתנה הדין. ולפ"ז תפוזי הוי בכלל עומד לסחיטה בזמנינו, שאפשר שכל שרב בני אדם ניחא להו במשקים כמו בפרי, מקרי עומד לסחיטה. ע"כ. ובקונטרס סדר שביעית, ע"פ פסקי החזון איש (ירושלים תשכ"ו סימן ט), כתב,

מהפרי בכל הפרות, והרי הוא מורידו בדרגה ולהלן בסעיף ג' יבאר להתיר בתפוזים הואיל והדרך לסוחטן. ועוד שאם טעם האסור משום הורדת הקדשה והערף, א"כ היה מתר לאכל מאכלי בהמה על ידי תקון שייעשה להם, שהרי מעלה אותם בדרגה, שעד עתה היו מאכל בהמה ומעתה מאכל אדם. ואנן קיי"ל שאסור, כמבאר במשנה וברמב"ם שהביא.

אלא נראה דהטעם משום שאין דרכו בקנה ולכן דבר שהדרך לסוחטו אף שמורידו בדרגה מתר. ודרך שאין דרך לסוחטו אסור. וזיתים וענבים זה רב דרכם בסחיטה. ושאר פרות אפלו תותים ורמונים רב דרכם באכילה ולא בשתייה. ומה"ט אסרו חכמים לעשות דבש מתמרים כיון שאין דרכו אלא לאכילה. וא"ש שהמפרשים דנים מצד דרך אכילתו ולא מצד מעלתו.

והנה במה שכתב הרמב"ם הנ"ל ולא ישנה פרות שביעית מבריתן, הינו טעמא דבכל המצות לכתחלה קפדינן לאכל אותן דרך הנאתן. ואין זה רק משום הפסד הפרות דהוי לאכלה ולא להפסד.

ואמנם בגמרא חלין (קכ:) מבאר, דמשקין היוצאים מפרות ספיחי שביעית אסורים ודינם כדין הפרי. ע"ש. וכן הוא ברמב"ם (בהלכות מאכלות אסורות פרק י' הלכה כב), דמשקין היוצאים מפרות ספיחי שביעית אסורין כמוותן. ודרשינן לה מקראי, ונמצא שאין להם דין זעה בעלמא, מכל מקום כבר כתב הפסך משנה שם שאין זה אלא אסמכתא בעלמא. וראה בזה בחזון איש (מעשרות סימן ז' סק"א, ושביעית סימן כה אות לב), ובספר השמטה להרי"מ טיקוצ'ינסקי (עמוד לב). ע"ש.

טבל, אינו יכול כבר לעשר המשקה, כיון שלא חל שם תרומה אלא על פרי. ע"ש.

גם באור לציון (שביעית פרק ב הלכה ב), העלה לאסור לסחט לימונים ותפוזים ושאר פרות הדר הקדושים בקדשת שביעית, ע"פ מה שכתב הרמב"ם (שם) שאין לשנות פרות מבריתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר שני וכו'. והכונה כלפי מש"כ הרמב"ם (פי"א מהלכות תרומות ה"ב), שאסור לעשות מתמרים של תרומה שכר ודבש, וכן שאר הפרות אין משנים אותם מבריתן חוץ מזיתים וענבים בלבד. ע"כ. ומשמע שכל הפרות חוץ מזיתים וענבים, אף אלו שהדרך לסוחטם, ג"כ אסור, כיון דחשיבי זעה בעלמא, והרי הוא כמפסיד את הפרות. ושם דקדק מאי אתא לאשמועינן שאין לעשות מתמרים גם דבש וגם שכר. וכתב, דמה שאין לעשות מתמרים דבש, אינו משום משנה מבריתן, שהרי הדרך בכף, (שכן הדבש האמור בפסוק "ארץ זבת חלב ודבש", הינו דבש תמרים, שארץ ישראל נשתבחה בכף), אלא הטעם הוא משום שאין הדבש אלא זעה, (ברכות לח), וחשיב מאבד את הפרי. אבל לענין שכר, אין לאסור מטעם דזעה בעלמא הוא, דכיון שהוא דרך בשול, חשוב כעקר הפרי, וכדאיתא בברכות (לט). מ"א דשלקי כשלקי. (וע"ש ברא"ש סי' יח). אלא הטעם הוא משום שמשנה מבריתן, כי אין דרך לעשות מהם שכר, וכיון שברכתם משתנה בגלל זה, הרי הוא מוריד אותם ממדרגתם. ולכן ה"ה לענין סחיטת לימון, דאע"פ שדרכו בסחיטה, ולא משתנה ברכתו, מ"מ משקו חשוב זעה ואסור. ע"ש. (וע"ש ב"ש"ת יביע אמר ח"ז חאו"ח סי' כט אות' ג-ד).

ובשו"ת מנחת שלמה ח"א (סי' מו) כתב לדון בזה מצד אחר, דאפשר שיהיה אסור לסחט

שמותר לסחט בשביעית תפוזים ואשכוליות ולימון, מפני שהם פרות העומדים לסחיטה. ע"ש. וכ"כ הרה"ג ר' קלמן כהנא בקונטרס מצוות התלויות בארץ (הנדפס בסוף ספר קצור ש"ע סימן לו ס"ג) בשם הגאון החזו"א, דכיון שדרך העולם לסחט תפוזים ולימונים מתר לסוחטן. וכ"ה בספרו מצוות הארץ (ריש עמ' פג). וכן פסק בשו"ת יביע אמר חלק ח (חאו"ח סימן לו אות ב), ובס' הליכות עולם ח"ד (עמוד צו), ובחזון עובדיה (שבת ד, עמוד קלג). ובדרך אמונה ח"ד על הרמב"ם (פ"ה מהל' שמטה ויובל ה"ג). ע"ש.

ואמנם הרי"מ טיקוצ'ינסקי בספר תורת השמטה (עמוד ל ס"ה והערה 3 עמ' לב) החמיר שלא לסחט תפוזים ולימונים בשביעית, מדכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות שמטה ויובל ה"ג) "ולא ישנה פרות שביעית מבריתן כדרך שאין משנין בתרומה ומעשר שני", ולכן אין עושין מתמרים דבש ומשקה, והרי התמרים עמדו מעולם גם לדבש, ועם כל זה אין עושין מתמרים דבש, וכדאיתא במסכת תרומות (פי"א מ"ג). ועוד, שאין משנין פרות מבריתן לעשות מהן משקין אלא זיתים וענבים בלבד, וכמו שאמרו במס' תרומות שם, והינו טעמא שבהם גלתה התורה שהמשקה חשיב פרי, אבל שאר משקין חשיבי זעה בעלמא. ע"ש. וכ"כ הרח"ז גרוסברג שם בשם הג"ר גרשון לפידות. ע"ש.

גם בספר שמטה כהלכתה (פרק שלישי ס"ח עמ' מז) כתב בשם הגרי"ז סלוביץ'יק שיש לאסור סחיטת פרות של שביעית, משום שעל ידי זה מפקיע קדשת שביעית, ואסור להפקיע קדשת שביעית מהפרות, וכמבאר ברמב"ם (שם פ"ה ה"ט). והביא עוד מדברי הגרי"ז סלוביץ'יק פיוצא בזה, שאם סחט פרי בעודו

ואסור לשנות הפרות מכפי שהן בבריתן, "ולכן" דבר שדרפו לאכל חי לא יאכלנו מבשל וכו'. ע"ש. ומה שפסיק שם, דכ"ש שאסור להמחות אוכלין עד שנעשה כמשקה. הינו בפרות שאין דרוף העולם לסוחטם, אבל אם דרוף העולם לסוחטם שרי, אפלו שאר פרות שאינם זיתים וענבים, שהרי הערוף השלחן גופיה (שם סעיף ט) העלה, שמותר לעשות שחר משעורים של שביעית, כיון שדרפן בכף, אף שיש הרבה נאכלין. ע"ש. והסכים עמו בשו"ת שבט הלוי ח"י (סימן קצח עמ' קנז). ע"ש. וא"כ יש ללמד מדבריו לנ"ד, שמותר לסחוט שאר פרות שדרפן בכף. וכן דיק בשו"ת יביע אמר הנ"ל מדברי הערוף השלחן הנז' להתיר סחיטת תפוזים של שביעית].

ובספר חוט שני (שביעית, עמוד רכו), כתב, שלדעת הרמב"ם אין לעשות מפרות שביעית משקה אפלו אם דרפן בכף, כיון שמפשטות דברי הרמב"ם (פ"י מהלכות מאכלות אסורות הכ"ב) משמע דמשקין היוצאין מפרות שביעית אינן כמותן מן התורה, חוץ מיין ושמן. ע"ש. ובמחכ"ת אינו מקרח, שהרי כתב המבי"ט בקרית ספר על הרמב"ם שם, שהמשקים היוצאים מהם כמותן מן התורה. וכן הוא בספר החנוף (סוף מצוה רפד), שהמשקה היוצא מהן אסור מה"ת אלא שאין לוקין עליו. ע"ש. וידוע שהולך בשיטת הרמב"ם בכל חבורו, וכמו שכתב בהקדמתו, וא"כ י"ל שכן הבין בדעת הרמב"ם, דהוי דאורייתא. וכ"כ הפמ"ג (א"א סי' רב ס"ק יט) שלדעת הרמב"ם משקין היוצאין מהן אסורין מה"ת, מדכתב "כמותן". וגם הצ"ח חלין (קכ. ד"ה וצ"ל) כתב, שלדעת הרמב"ם המשקה אסור מה"ת, דדוחק לומר שאסור מדברי סופרים, דא"כ היה מפרש מדברי סופרים. ע"ש. וכן כתב בספר מועדים

תפוזים ולימונים ואשכוליות מפני שהנשאך עם הפרי נמאס מאכילה לרוב בני אדם. ע"ש.

אולם נראה עקר לדינא להקל בזה, בפרט שפיוס כמות גדולה של תפוזים נזרעים ונטעים לצרך סחיטתם בארץ ובחוץ לארץ, והוי כפרות שדרוף לסוחטם. ולדברי האול"צ יל"ע דלפ"ז בכל פרי יהיה אסור לסוחטו, שהרי שירי הפרי נמאסים ואין דרוף לאכל את השירים. ואי נימא דבפרי שהדרוף לסוחטו אין אנו מתחשבים בשירי הפרי, שהרי הפרי עשוי לכה, ממילא גם בתפוזים יהיה מותר. ובספר ברית עולם (שביעית סי' ה' סעיף לא) כתב שטוב להחמיר בזה. ובספר שמטה כהלכתה (פ"ג ס"ח) כתב, דעבור חולה או קטן הזקוק לזה, אין להחמיר. ואם כבר סחטו אותם אין להחמיר. וכ"כ בברית עולם הנ"ל (סעי' לב). וראה מ"ש בשו"ת משנת יוסף ח"ג (סי' ט). ע"ש. ולדינא יש להקל בזה, אחר שפיוס סחיטת התפוזים הוי דרפו בכף. וכמבאר בשו"ת יביע אמר חלק ח' (חאו"ח סי' לו עמוד קסג ע"א). ע"ש.

ומה שפרשו האחרונים הנ"ל בדברי הרמב"ם "שאין לשנות פרות מבריתן כדרוף שאינו משנה בתרומה ומעשר שני", דהינו שאין לסחוט פרות שביעית כלל, חוץ מזיתים וענבים. הנה אין זה מקרח די"ל שאין לשנות פרות מבריתן הינו שלא ישתמש שלא כפי הרגילות, ואין פונת הרמב"ם לאסור סחיטת פרות שביעית לגמרי כמו שאסרו בתרומה ומעשר שני, אלא עקר כונתו שאין לאכלן באפן שונה מהרגילות, וכמו שכתב בהמשך דבריו שם: דבר שדרפו לאכל חי, לא יאכל אותו מבשל, ודבר שדרפו להאכל מבשל אין אוכלין אותו חי וכו', אינו מטפל לאכל תבשיל שנפסל וכו'. ע"כ. וכן הבין בערוף השלחן (זרעים, סימן כד ס"ח) וז"ל:

יד. כל יתר הפרות מתר לרסק אותם כל שדרכם בקר, אף על פי שיוצא מהם קצת מיץ, ואינו חושש להפסד שבא על ידי הרסוק, ובשביל תינוק מתר לרסק פרות וירקות שאין דרכם בקר. (שם עמוד תקי).

לרסק בננה ואבוקדו בשביעית

טו. מתר לרסק בננה שגדלה בשביעית, וכן אבוקדו, וכדומה. (שם).

ובהערה (שם) כתב שכן הדרך באלה לרסקו, ובפרט לדעת מרן בהלכות ברכות (ארח חיים סימן רב) שמברכים על פרי וירק מרסק כברכתו, ואף להחולקים שם וסוברים שיש לברך על פרי שנתרסק לגמרי ברכת שהכל, התם משום ספק ברכות חששו ואמרו שיברך שהכל, אבל הכא הא קימא לן פדעת מרן השלחן ערוך דלא חשיב בכהאי גוונא נשתנה ממדרגתו במה שרסקו, ולכן כל פרי וירק שדרכו בקר, מתר לרסקו, וכמו שהתיר הרמב"ם בפרות שביעית לאכלן בין חי בין מבשול. וכן הוא באור לציון (שביעית פרק ב הלכה ב). ע"ש.

לרסק פרות לקטנים, ולטחן שום ובצל

טז. מתר לטחן שום או בצל כדי לערבן בקציצות. וכן אגוזים ובטנים כדי לערבן בעוגה. אלא שצריך להקפיד שלא יערב מעט פרות שביעית בהרבה חלין, באפן שלא ירגש הטעם של פרות שביעית, כי על ידי זה מפקיע אותם מקדשתם. (שם).

ובהערה (שם) כתב שכ"ה בהליכות שדה, ידיעון של המכון לחקר החקלאות על פי התורה (גליון 50 אב תשמ"ו דף 73 הערה 20). ושם כתב

וזמנים ח"ג (סי' רד רעמ' כז), שרוב האחרונים הסכימו דממה שסתם הרמב"ם "אסורין כמותם" הכונה דאסור מה"ת. ובהערה (שם) הביא מש"כ החזו"א (מעשרות סימן ז) שהיוצא מטבל אסור מדרבנן, והעיר מדברי החנוף שכתב להדיא דהוי דאורייתא. ע"ש.

לסחט לימון שגדל בשביעית - על דגים מטגנים

יב. מתר לסחט לימון לעשות ממנו מיץ לימון טבעי, או לסחט לימון על גבי דגים מטגנים וכדומה, כיון שהדרך בקר, וכל שדרכו בקר מתר (שם עמוד תקו) על פי המבאר ברמב"ם (פ"ה מהלכות שמטה ה"ג) וע"ש במה שהאריך בזה.

יג. נהגו פיום להקל לעשות גם מיץ גזר, אחר שפך הדרך פיום. ויש שכתבו להחמיר בזה. ואמנם יש להחמיר שלא לעשות מיץ אבטיח בשביעית, כי רב העולם אינם סוחטים אבטיח לעשות ממנו מיץ. [ולגבי שבת כיון שיש מקומות בעולם שסוחטים אבטיח, אין לסחט אבטיח בשבת, מה שאין כן לגבי שביעית, שעקר הטעם שלא להוריד מקדשת שביעית, וכל שרוב העולם אוכלים אותו כמות שהוא, כשסוחט אותו מוריד מקדשת שביעית, ולכן אין לסחט אבטיח בשביעית] (שם עמוד תקט).

וראה בהערה (שם) שכתב שבספר פרות שביעית (תשס"ח, עמ' שלב בהערה) כתב בשם הגר"ש א'לישיב בזה"ל: הקובע אם הדרך לסוחטם או לא, הוא לפי הרגילות בכל דור ודור, ואם בזמננו מקבל לסחט פרי מסים, אין זה נחשב הפסד הפרי, אע"פ שבדור הקודם לא היה מקבל לסוחטו. וע"ש עוד.

שִׁמְשֹׁן קָיָם, וְרַק אִם אֲבָד כָּל צִוְרוֹתָו אִזּוֹ לְכַתְחֵלָה יִבְרָךְ שֶׁהֵלֵל. אוֹלָם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה יֵשׁ לְהַחֲמִיר אִם רִסַּק פְּרִי מִז' הַמִּינִים פְּרִי שָׁלֵם, וְגַם דָּבָר שֶׁבִּרְכָתוֹ בִּנְ"ר. ע"ש. וְרָאָה בִּילְקוּט יוֹסֵף עַל הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת סִימָן רב, דִּנְקֻטִּינָן לְדִינָא דְתַמְרִים שְׁמַעְכֶּן, אוֹ תַפּוּחַ מְרִסַּק מְרִסַּק, אִף אִם אֲבָד צִוְרוֹתוֹ לְגַמְרִי, מִבְּרִכִּים עָלָיו בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ, דְּאִינוּ מְשַׁקֵּר בְּבִרְכָתוֹ, דְּסוּף סוּף יֵצֵא מִהָעֵץ, וְכָל שְׂאִין שֶׁקָּרַב בְּבִרְכָתוֹ וְיֵצֵא י"ח בְּדִיעֵבֵד, לֹא אֲמַרִּינָן סִפְקַ בְּרִכּוֹת לְהִקְלִי. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְלַמֵּד לִנְ"ד לְגַבֵּי רִסַּק תַּמְרִים בְּשִׁבְעִיעִית. אִף יֵשׁ לְדַחוֹת דְּשְׂאֵי הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת דְּאִלְיָנָן בְּתַר הַלְשׁוֹן, וְשִׁפִּיר י"ל בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ עַל תַּמְרִים שְׁמַעְכֶּן, וְאִי מִשּׁוּם הָא לֹא אֲרִיא. וְדו"ק.

יז. יֵשׁ אוֹסְרִים לְהַפְּךָ מִשְׁקָה שֶׁל שִׁבְעִיעִית לְאֹכֵל, מִיּוֹן שְׁמִשְׁנָה אוֹתוֹ מִבְּרִיתוֹ. וְיֵשׁ מְקַלֵּין בְּזָה (שָׁם עֲמוּד תְּקִיא).

וּבַהֲעֵרָה (שָׁם) כָּתַב בְּסִפְרָא עֲרוּךְ הַשְּׁלַחַן הָעֵתִיד (זְרַעִים פָּרַק כֵּד סְעִיף ח) כָּתַב לְהַחֲמִיר בְּזָה. וּבְקִבְצֵי הַמְדַרְיָה הַתּוֹרְנִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עֲמוּד 167) הִבִּיא בְּשֵׁם הַגְרִי"ש אֱלִישֵׁיב לְהִקְלֵ בְּזָה. ע"ש. וְאֲמַנָּם לֹא נִזְכַּר בְּדַבְרֵי הַגְרִי"ש אֱלִישֵׁיב חֲלוּק אִם דְּרָכּוֹ בְּכָה אוֹ אִין דְּרָכּוֹ בְּכָה, אִף לְכָאוֹ יֵשׁ מְקוֹם לְחַלֵּק בְּזָה. וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (שִׁבְעִיעִית פ"ח מ"ב) שִׁבְעִיעִית נִתְּנָה לְאֹכֵל דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְאֹכֵל, וְלִסּוּף דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְסוּף. לֹא יְסוּף יִין וְחַמֶּז, אֲבָל סָף הוּא אֶת הַשְּׁמֹן. ע"כ. וְלִכְאוֹ ה"ה לְשִׁתּוֹת דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְשִׁתּוֹת, וְכֵן הוּא בְּתוֹסְפָתָא (שִׁבְעִיעִית פ"ו ה"א) שִׁבְעִיעִית נִתְּנָה לְאֹכֵלָה לְשִׁתְיָה וְלִסְיָכָה, לְאֹכֵל דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְאֹכֵל, וְלִשִׁתּוֹת דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְשִׁתּוֹת, וְלִסּוּף דְּבַר שְׁדַרְכּוֹ לְסוּף. וְהִבִּיאָה בְּפִרוּשׁ הוֹן עֲשִׂיר עַל הַמִּשְׁנִיּוֹת לְרַבְּנּוּ עֲמֻנוּאֵל חֵי רִיקִי.

עוֹד, שְׁמַתָּר לְרִסַּק לְתִינוּקוֹת אֶפְרִסָּקִים וְשִׁאָר פְּרוֹת וִירְקוֹת שְׁדַרְכָּם בְּכָה, אֵע"פ שְׂאִין הַדְּרָךְ לְרִסָּקֵם לְגִדּוּלִים. וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסוּף סִפְרָא שְׁנַת הַשָּׁבַע, הָעֵתֵק מִקּוּוֹטְרַס סְדֵר הַשִּׁבְעִיעִית כָּלֵל ט, שְׁפִרוֹת שִׁבְעִיעִית אֲשֶׁר הַדְּרָךְ לְרִסָּקֵם, אוֹ לְהַכִּין מֵהֶם רַבָּה, מִתָּר. דֹּאֵע"פ דְּמָה שֶׁהַדְּרָךְ רַק לְקֻטְנִים לֹא חָשִׁיב דְּרָכּוֹ בְּכָה, מ"מ לְקֻטְנִים עֲצָמִים חָשִׁיב שֶׁזָּהוּ דְרָךְ אֲכִילָתָם, וְשִׁרִי. וְכֵן הוֹרוּ הַגְרִי"ש אֱלִישֵׁיב וְהַגְרִי"נ קַרְלִיץ שֶׁבְּמִקּוֹם צָרָךְ לְקֻטֵן אֶפְשָׁר לְהִקְלֵ, הוּאִיל וְאִינָם נִהְפָּכִים מֵאֹכֵל לְמִשְׁקָה, אֲלֹא נִשְׂאָרִים אֲכָל. אִף אִם אִין דְּרָכָם בְּכָה אֲסוּר, שֶׁהֲרִי אִין לְאֹכֵל פְּרוֹת שִׁבְעִיעִית אֲלֹא בְּדַרְכָּם הַרְגִּילָה. לְפִיכָךְ מִתָּר לְרִסַּק תַּפּוּחֵי עֵץ, גָּזַר, תַּפּוּחֵי אֲדָמָה, סֶלֶק, וְקִשּׁוּאִים. וּמִתָּר לְמַעַף אֲבוּקְדוֹ עֲגֻבְנִיּוֹת וְכִדּוֹ, לְפִי שֶׁאֵלּוֹ דְרָכָם בְּכָה, וְאִף מִתָּר לְהַכִּין רַבּוֹת וּמְמַרְחִים מִדְּבָרִים שְׁדַרְכָּם בְּכָה. [שָׁם]. וְע' בִּש"ע או"ח (ס"י רב סְעִיף ז) תַּמְרִים שְׁמַעְכֶּן בְּיַד וְעֵשֶׂה מֵהֶם עֵסָה וְהוֹצִיא מֵהֶם גְּרַעֲיָנִיהֶם, אֶפְלוֹ הַכִּי לֹא נִשְׁתַּנֵּי בְּרִכָּתוֹ, וּמִבְּרָךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ, וְלְבִסּוּף בְּרָכָה מַעִין שְׁלוֹשׁ. הַג"ה, וּלְפ"ז ה"ה בְּלִטּוֹנְעֵרן הַנִּקְרָא פְּאוּיְדִל"א מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם בַּפּה"ע. וְי"א לְבָרַךְ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵלֵל. אֲבָל אִם בָּרַךְ בַּפּה"ע יֵצֵא, כִּי כֵן נִרְאָה עֲקָר. ע"כ. ל. וְכָתַב הַחַזוֹ"א שָׁם, דְּאֲמַנָּם לְגַבֵּי דִינֵי בְּרִכּוֹת כָּתַב הַמּוֹחֵב [הַרְמ"א] לְחוּשׁ לְדַעַת רְש"י וְלְבָרַךְ שֶׁהֵלֵל, אֲבָל לְגַבֵּי הַלְכוֹת שִׁבְעִיעִית פְּשוּט שְׁפִיּוֹן דְּעֲקָר בְּרִכָּתוֹ בַּפּה"ע, כְּמוֹ שֶׁפָּסְקוּ הַש"ע וְהַרְמ"א, אִין צָרִיךְ לְחוּשׁ לְדַעַת הַרְאִשׁוֹנִים דְּס"ל דְּבַנְמוּחוֹ לְגַמְרִי חָשִׁיב זְעָה. וּבְמִשְׁנ"ב שָׁם ס"ק מַג מִבִּיא מַחֲלַקַת אַחֲרוֹנִים, אִם דַּעַת הִיא קֵאִי עַל פְּאוּיְדִלָא בְּלֵבָד, אֲבָל עַל תַּמְרִים שְׁרִסָּקוֹן כו"ע לֹא פְּלִיגֵי שְׁמִבְּרָכִין בַּפּה"ע, אוֹ דְּפְּלִיגֵי אִף עַל תַּמְרִים שְׁרִסָּקוֹן. וּמִסִּים הַמִּשְׁנ"ב, דְּלִדְיָנָא אִין נִפְקֵ"מ בְּזָה, דְּקִי"ל כְּהַרְמ"א הִיכָא

להנן זמני תפילות ושיעורים בעירבא הרורחני יעדיל תורה

בבית הכנסת "היכל שלמה" נזרית
רחוב קלאוזנר 24 באר שבע

זמני תפילות שחרית - בהנן החמה

מנחה בימות החול - 45 דקות לפני צאת הכוכבים

ערבית בימות החול - בזמן צאת הכוכבים

**בין מנחה לערבית בימות החול מתקיים שיעור קצר בהלכה
ובאור החיים על הפרשה**

**שיעור אחר התפילה בהנן החמה
בבית הכנסת "היכל שלמה"**

**ניתן להשיג ספרי שיחות חיזוק ואשיחה בחוקיך
ושאר ספרי המחבר בכולל**

**סדרי הכולל לאברכים המעונינים להתקבל לכולל
בין השעות 9:00 ל17:00
לימוד הלכות שביעית
ברוב עם הדרת מלך**

**להאזנה לשיעורי הרב שליט"א בטלפון 0799165000 שלוחה 59
וכן ניתן להאזין בקול הלשון לשיעורי הרב עם הגליונות
כ"כ ניתן לקבלם במייל toraoren@gmail.com
וכן השיעורים משודרים בשידור חי בקול הלשון
במספר 03-6171111
להקיש 910379 - 7* בכדי להגיע ישירות לשיעורים**

המעונין להקדיש גליונות להפצה לזיכוי הרבים יפנה לפל': 0515750334